

Amersfoort onder ons kasteel Stoutenburg

inventariserend veldonderzoek

naar de archeologische resten van

een middeleeuwse burcht

bij Stoutenburg

Archeologisch Centrum
Gemeente Amersfoort
juli 2008

ARCHEOLOGIE

leeft in Amersfoort

Amersfoort onder ons

kasteel Stoutenburg

inventariserend veldonderzoek

naar de archeologische resten van

een middeleeuwse burcht

bij Stoutenburg

Archeologisch Centrum

Gemeente Amersfoort

juli 2008

Onderzoeksgegevens

Onderzoek:	Inventariserend Veldonderzoek - Kasteel Stoutenburg
CIS-code / OM nr.:	15032
SIC:	STOUT'05
Locatie / adres:	Stoutenburgerlaan 8a
Percelen:	AMFOO.R.421, AMFOO.R.422, amfoo.R.423, AMFOO.R.424, AMFOO.R.450, AMFOO.R.645, AMFOO.R.646 (in eigendom bij Stichting Het Utrechts Landschap) + AMFOO.R.426 en AMFOO.R.431, in eigendom bij dhr. H. Brons uit Barneveld.
Omvang plangebied	circa 62.000 m ²
Gemeente:	Amersfoort
Provincie:	Utrecht
Kaartblad:	32 B en 32 F van de topografische kaart van Nederland
Coördinaten (RD-stelsel):	centrum x 159.948, y 462.986 omhullend x1 159.824, y1 462.930, x2 160.046, y2 463.097
CMA/AMK status:	Terrein met hoge archeologische waarde (monumentnr. 2235)
ABP:	30, kasteelterrein Stoutenburg

De originele onderzoeksadministratie en de vondsten bevinden zich in het archeologisch archief en depot van de Gemeente Amersfoort.

colofon:

Amersfoort onder ons 15

ISSN: 1872-5945

© juli 2008

uitgave: Archeologisch Centrum, Gemeente Amersfoort

tekst: drs. R.A. Hulst met bijdragen van drs. F.M.E. Snieder

foto's: Archeologisch Centrum, Gemeente Amersfoort (tenzij anders vermeld)

tekeningen: Archeologisch Centrum, Gemeente Amersfoort (tenzij anders vermeld)

historisch kaartmateriaal: Archief Eemland (tenzij anders vermeld)

ontwerp: Atwee

vormgeving: drs. T. d'Hollosy

druk: Grafifors BV

Amersfoort onder ons is de reeks waarin het Archeologisch Centrum van de Gemeente Amersfoort de standaard eindrapportages (zoals bedoeld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) van de door hun uitgevoerde archeologische onderzoeken publiceert. De reeks staat onder redactie en autorisatie van de stadsarcheologen van de Gemeente Amersfoort: mevr. drs. F.M.E. Snieder en dhr. drs. T. d'Hollosy.

Inhoud

inhoud	3
Voorwoord	4
Inleiding	5
De locatie	6
Het onderzoek	12
De archeologische resten	17
Het kasteel	28
Conclusie en aanbevelingen	36
Samenvatting	40
Noten	44
Literatuur	46
Bijlagen	48

afbeelding 1, de omgeving en de locatie van het onderzoeksgebied (in rood).

Voorwoord

Francien Snieder

4

VOORWOORD

afbeelding 2, een 18de-eeuwse kopie van een tekening uit 1580-1630, gemaakt door Stellingwerf (bron: Het Utrechts Archief, nr. TA MFH-NH 92), is één van de weinige afbeeldingen van het middeleeuwse kasteel Stoutenburg. De tekening, met het onderschrift *Stoutenburg in Eemlant*, geeft echter geen betrouwbare weergave van het echte kasteel, ze dateren alle van (ver) na de sloop van het kasteel.

Was het middeleeuwse kasteel Stoutenburg een *stoere* burcht, zoals de naam doet vermoeden? Blijkbaar niet zo erg, want het kasteel is al eeuwen geleden roemloos ten onder gegaan. Daarna hebben diverse landhuizen op deze plek gestaan en begin 19de eeuw verrees even naar het zuiden *Nieuw Stoutenburg*. Sinds enkele jaren heeft de Stichting Het Utrechts Landschap plannen een *Stoutenburg van de 21ste eeuw* te bouwen en wel op het terrein van het oorspronkelijke, middeleeuwse kasteel Stoutenburg.

Het eerste archeologisch onderzoek op het kasteelterrein is precies 50 jaar geleden uitgevoerd onder supervisie van professor Renaud, die toen - het zijn z'n eigen woorden - nog *een jonge man* was. De Stoutenburgerlaan werd destijds verlegd, met een een bocht over het terrein, mogelijk dwars door de resten van het middeleeuwse kasteel. In de opgravings sleuf ter plaatse van het geplande wegtracé werd toen geen muurwerk aangetroffen: geen aanleiding dus het terrein tot archeologisch monument te verheffen.

De Sectie Archeologie van de Gemeente Amersfoort heeft het terrein, toen het na gemeentelijke

herindeling onder Amersfoorts grondgebied kwam, de status van *Archeologisch Belangrijke Plaats* gegeven, waardoor bij bodemverstoring altijd tussenkomst van de gemeentelijk archeologen is geboden. Vanwege de bouwplannen heeft de Stichting Het Utrechts Landschap aan De Sectie Archeologie de opdracht gegeven een inventariserend onderzoek naar de mogelijke resten van Kasteel Stoutenburg uit te voeren. De resultaten waren boven verwachting: fundamenten van het middeleeuwse kasteel en zelfs bewoning uit de daaraan voorafgaande periode werden opgegraven. Al beperkte het onderzoek zich tot slechts enkele proefsleuven, een globaal beeld van het kasteel kunnen we ons al vormen.

Gezien de zeldzaamheid van dit soort archeologisch erfgoed en de nauwe verbondenheid met de lokale geschiedenis luidt het advies het terrein alsnog de monumentenstatus te geven.

In het jaar dat Amersfoort stadsrechten kreeg, in 1259, werd Stoutenburg gebouwd. Het kasteel stond dus aan de wieg van Amersfoort als stad. Met de viering van het 750-jarig bestaan van Amersfoort in 2009, is dit iets om goed te memoreren.

Inleiding

Ron Hulst

Aanleiding

De Stichting Het Utrechts Landschap heeft het inrichtingsplan *Heerlijkheid Stoutenburg* ontwikkeld. Dit heeft o.a. tot doel de cultuurhistorische waarden van het middeleeuwse kasteel Stoutenburg terug te brengen. Het plan omvat het opengraven en terugbrengen van de grachten om het binnen- en buiten-terrein van het kasteel. Daarnaast zullen het woonhuis Stoutenburgerlaan 8A en de hierbij gelegen schuren gesloopt worden, zal de Stoutenburgerlaan verlegd worden en zal nieuwbouw plaats gaan vinden op het oorspronkelijke voorterrein - en/of mogelijk ook op het hoofdterrein - van het voormalige kasteel. De bodem zal hierbij flink verstoord gaan worden en dit vormt een ernstige bedreiging voor de eventueel nog aanwezige archeologische resten van het kasteel.

Archeologisch onderzoek

Het Utrechts Landschap heeft de Sectie Archeologie van de Gemeente Amersfoort opdracht gegeven een inventariserend onderzoek op het voormalige kasteelterrein uit te voeren om de aan- of afwezigheid van archeologische resten binnen het plangebied vast te stellen en de aard, locatie, omvang en conservering ervan. Het onderzoeksgebied wordt daarbij steekproefsgewijs - middels proefsleuven - onderzocht, om met zo *min* mogelijk bodemverstoring zo *veel* mogelijk informatie over het bodemarchief te vergaren. Pas als bekend is wát er zit, kan de beslissing worden genomen hóe er verder mee om te gaan: beschermen, opgraven of vrijgeven. Een tweede doel was de exacte ligging en vorm en omvang van het gehele complex van kasteelgrachten, de laat-middeleeuwse voor- en hoofdburcht

en de eventuele resten van latere bouwfasen en bijgebouwen te bepalen.

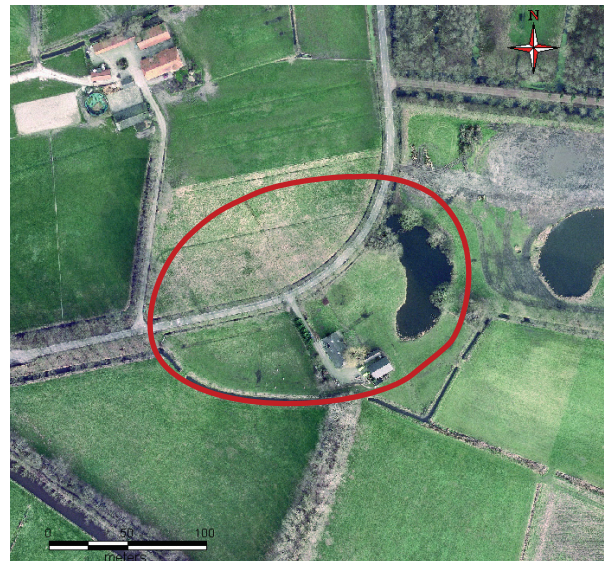
Uitvoering

Het inventariserend veldonderzoek vond plaats in de periode 5 december 2005 tot en met 13 januari 2006. Het is uitgevoerd door de Sectie Archeologie van de Gemeente Amersfoort en stond onder verantwoording van mevr. drs. F.M.E. Snieder. De dagelijkse leiding lag in de handen van drs. R.A. Hulst (BAAC), geassisteerd door drs. M. Verhamme (Vriens archeoflex). De opgravingsploeg bestond voorts uit vaste vrijwilligers en medewerkers van de Sectie Archeologie Het grondwerk is uitgevoerd door J. Ruitenbeek v.o.f. uit Amersfoort.

Resultaat

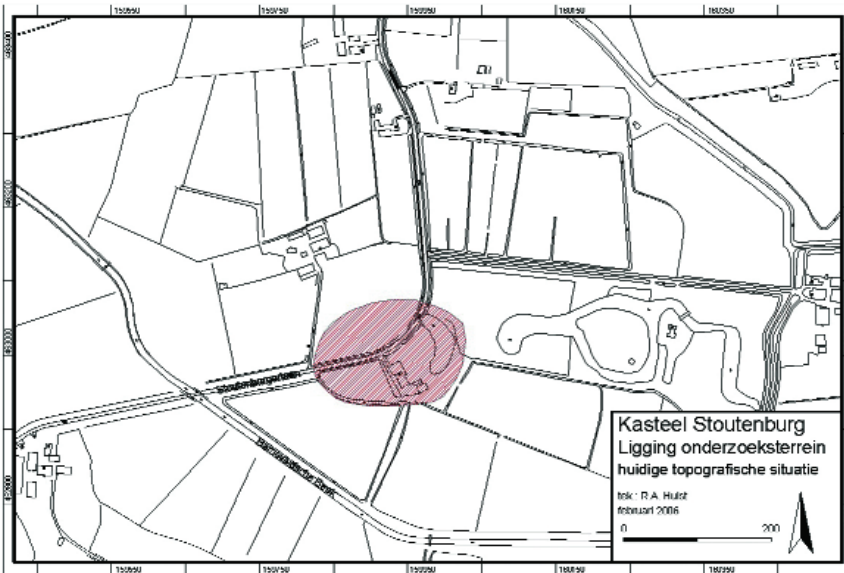
Het terrein is door middel van proefsleuven onderzocht en op grond van de bevindingen is een rapport gemaakt met daarin een uitgebreide beschrijving en interpretatie van de aangetroffen resten en een advies over hoe hiermee verder om te gaan.¹ Het advies betreft ook de keuze tussen bebouwing van het voor- of het hoofdterrein. Deze aflevering van Amersfoort onder ons bevat een samenvatting van dat rapport met de belangrijkste resultaten en conclusies, en het advies ten aanzien van de archeologische vervolgvactiteiten.

afbeelding 3, luchtfoto uit 2005 van het onderzoeksgebied.

De locatie

Ron Hulst

afbeelding 4: locatie van het onderzoeksgebied (in rood).

Onderzoeksgebied

Het deel van het plangebied waarbinnen het archeologisch onderzoek is uitgevoerd, wordt het 'onderzoeksgebied' genoemd. Bij dit onderzoek is het een ei-vormig gebied in de bocht van de Stoutenburgerlaan, ten oosten van Amersfoort in het dal van de Barneveldschebeek, gelijk aan het voormalige kasteelterrein.

Huidig grondgebruik

Het onderzoeksgebied wordt omringd door graslanden behalve in het oosten waar sprake is van een aangelegd parklandschap met vijvers. Het terrein zelf bestaat uit grasland (weide- en hooiland). In het zuiden wordt het gebied begrenst door een sloot, mogelijk het restant van een oude kasteelgracht. In het oosten bevindt zich binnen het onderzoeksgebied een grote, halve maanvormige vijver, mogelijk ook een oude kasteelgracht. Aan de zuidzijde bevindt zich

afbeelding 5: uitsnede uit de plankaart met in het midden het nieuwe kasteelterrein.

een woonboerderij uit de jaren 50 van de vorige eeuw, met een aantal schuren (Stoutenburgerlaan 8A). Dwars door het onderzoeksgebied loop sinds 1956 de Stoutenburgerlaan, de weidegrond ten noorden ervan is in dezelve tijd heringericht.

Toekomstig gebruik en bedreiging

Stichting Het Utrechts Landschap heeft een inrichtingsplan ontwikkeld ter herstel van de *Heerlijkheid Stoutenburg*.² Het plan omvat het opengraven van de grachten om het binnen- en buitenterrein van het kasteel. Daarnaast zullen de woonboerderij en de schuren gesloopt worden en het tracé van de Stoutenburgerlaan verlegd. Op het oorspronkelijke kasteelterrein zal een nieuw kasteel gebouwd gaan worden. Tevens zullen kabels en leidingen aangelegd worden. Realisatie van het plan vormt een ernstige bedreiging voor het bodemarchief. De bodem zal ernstig verstoord gaan worden waarbij de eventueel nog aanwezige archeologische resten van het kasteel de kans lopen beschadigd te raken of voor altijd - ongezien - te verdwijnen.

Landschappelijke situatie

De onderzoekslocatie ligt in een uitgestrekt dekzandgebied in het uiterste oosten van de provincie Utrecht. De afwisseling van dekzandruggen, laagten en kronkelige beekjes bepaalt het beeld van het landschap in de Gelderse Vallei. De bodem van het gebied is kenmerkend: de onderkant bestaat uit zand dat door de wind tijdens de laatste ijstijd (116.000 – 11.500 jaar geleden) als een meters dikke deken ('dek') is afgezet. De wind heeft in dit dekzand reliëf in de vorm van dekzandruggen en laagten aangebracht. Daarnaast hebben diverse beken, zoals de Barneveldsebeek, beekdalen van hooguit enkele meters diep in het dekzand gevormd en daarin wat beekleem afgezet. In het westen wordt het dekzandgebied begrensd door een stuwwal (de Utrechtse Heuvelrug), die ontstaan is tijdens de voorlaatste ijstijd (236.000 tot 126.000 jaar geleden).

Ondergrond

Volgens de geomorfologische kaart van Nederland³ ligt het onderzoeksgebied in een vlakke van ten dele verspoelde dekzanden, die ten zuiden van de onderzoekslocatie wordt begrensd door de dalvormige laagte (zonder veen) van de Barneveldsebeek.⁴ Juist ten noorden van de locatie bevindt zich een laagte zonder randwal die niet moerassig is.⁵ Ten noorden van deze laagte en ten zuiden van het dal van de Barneveldsebeek liggen dekzandruggen.⁶ Deze kennen een reliëf van 0,5 tot 1 m ten opzichte van de omringende omgeving. Volgens de bodemkaart van Nederland bestaat de ondergrond in het onderzoeksgebied uit kalkloze zandgronden.⁷ Het zijn zogenaemde beekerdgronden van lemig

fijn zand.⁸ De humushoudende bovengrond varieert in dikte van 15 tot 30 cm. Tot een diepte van 1,20 m onder het maaiveld kunnen roestvlekken voorkomen. Ten oosten van het onderzoeksgebied, ter plekke van het landschapspark van Stoutenburg, bestaat de bodem uit humuspodzolgrond.⁹ De gemiddelde hoogste grondwaterstand ligt beneden 40 cm terwijl de laagste stand varieert van 80 tot 120 cm beneden het maaiveld (grondwatertrappen III en IV).

Hoogte en reliëf

Het onderzoeksgebied ligt tussen de hoogtelijnen van 2,5 en 5m +NAP. Afgezien van de recente verhoging rond de boerderij Stoutenburg 8A loopt het terrein geleidelijk af van circa 3,00 m + N.A.P. in het noordoosten van het onderzoeksgebied naar circa 2,60 m + N.A.P. in het zuidwesten over een afstand van 195 m. Ook in de richting van noord naar zuid helt het onderzoeksgebied over een afstand van 125 m van circa 2,80 m tot 2,20 m + N.A.P. Het terrein loopt dus zowel in zuidelijke - als in zuidwestelijk richting af. Op het terrein zelf zijn kleine verschillen in hoogte te onderscheiden; in het midden ervan (ten westen van de halve maanvormige vijver) is een lichte verhoging waarneembaar. Deze verhoging kan wijzen op bouwresten en afbraakpuin in de ondergrond. In het zuiden van het terrein duidt een lichte depressie op een deel van een eens aanwezige gracht. In het noordelijke deel zijn geen hoogteverschillen zichtbaar.

Tussen de vijver en de waterpartijen ten oosten ervan ligt een ondergrondse watergang die grotendeels gebouwd is met grote, laat-middeleeuwse kloostermoppen.¹⁰

Eerdgronden worden gekenmerkt door een *cultuurdek*; een door de mens opgebrachte of verrijkte (en inmiddels veraarde) laag humeus materiaal (bemesting). *Beekeerdgronden* danken hun naam aan een specifieke ligging langs beken. Deze zijn wat leemrijker en natter en vooral geschikt als hooiland en weide. Op de wat hogere gronden, net buiten de beekdalen, heeft zich vaak een humuspodzolbodeme gevormd. Deze zijn over het algemeen wat later ontgonnen.

afbeelding 6, uitsnede uit de geomorfologische kaart.

Historische omgeving

Kasteel Stoutenburg

Het kasteel wordt voor het eerst in 1259 genoemd.¹¹ De bisschop van Utrecht verleende op 12 juni van dat jaar Amersfoort stadsrechten. Op dezelfde dag werd het kasteel Stoutenburg aan de bisschop in leen gegeven door Wouter van Amersfoort. Deze Wouter was tot genoemde datum onder meer in het bezit van het schoutambt van Amersfoort en woonde bij of in de bisschoppelijke hof van de stad. Hij verhuisde naar Stoutenburg, dat volgens de genoemde oorkonde evenwel nog in aanbouw was.

Aan het begin van de 14de eeuw ging het kasteel volledig over in handen van de bisschop van Utrecht die het onmiddellijk liet verbouwen. Het belang van Stoutenburg nam evenwel tegen het einde van de 14de eeuw sterk af, omdat de functie als landsheerlijke versterking steeds meer werd overgenomen door het huis *Ter Eem*, het bisschoppelijke kasteel bij Eembrugge. Kasteel Stoutenburg werd bewoond door

verschillende families van kasteleins maar bleef in handen van de bisschop. Uiteindelijk werd het kasteel in 1495 door Gelderse troepen ingenomen, geplunderd en in brand gestoken. Over herstellingen na deze verwoestingen is geen historische bron bekend.

In 1542 en 1543 werd het kasteel definitief gesloopt waarbij de stenen naar Utrecht werden afgevoerd en onder andere gebruikt bij de bouw van de dwangburcht *Vredenburg*. Tegen het einde van de 16de eeuw kwam het terrein in handen van Johan van Oldenbarneveldt om na diens dood in bezit te komen van opeenvolgende families.

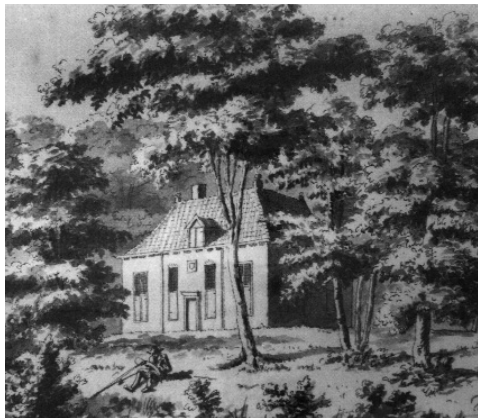
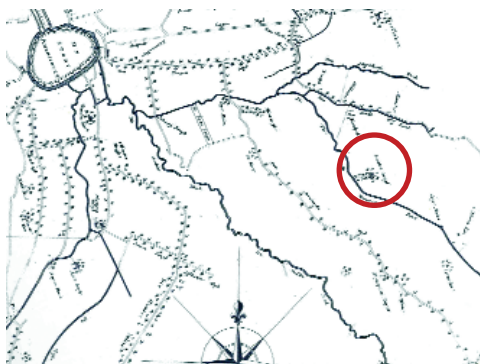
Volgens de schriftelijke bronnen heeft het kasteel Stoutenburg een voorburcht en kasteelgrachten gehad. Hoé het kasteel eruit heeft gezien is helaas onduidelijk; er zijn wél een aantal prenten bekend, maar deze dateren alle van (ver) ná de sloop van het kasteel. De betrouwbaarheid ervan moet ernstig in twijfel worden getrokken.

Afbeelding 7: *Gezicht op het oude kasteel Stoutenburg.*¹² Ook deze anonieme 19de-eeuwse tekening geeft geen betrouwbaar beeld van het middeleeuwse kasteel.

Over de ligging van het kasteel weten we iets meer: er zijn diverse historische kaarten van het onderzoeksgebied en omgeving waarop de locatie van het kasteel is weergegeven, zoals op een anonieme kaart (uitgegeven door P. Kaerius) van de provincie Utrecht uit 1616. Hierop ligt *Stautenburgh* aan de *Flier beeck*, ofwel de Barneveldsebeek.¹³ Deze kaart is waarschijnlijk gebaseerd op een eveneens anonieme kaart van 1580 van de provincie Utrecht.¹⁴ Ook op de kaart van De Roij uit 1692 vinden we *Stouten Borgh* terug.

Landhuizen

In de 17de eeuw is er sprake van een klein landhuis op de plek van het oude kasteel. In het Rijksarchief Utrecht bevindt zich een tekening van C. Pronk uit 1729 dat het toenmalige landhuis weergeeft.¹⁵ Het landhuis kende veel bouwfases. Een anonieme tekening uit 1780 laat het landhuis vanuit hetzelfde gezichtspunt zien.¹⁶ Voor dit onderzoek zijn deze tekeningen met name relevant daar het landhuis op een *verhoging* staat getekend.

In de 19de eeuw verschoont op de locatie volledige nieuwbouw (1861-1865) van een kasteelachtig landhuis, dat maar een kort leven is beschoren: het is tegen het einde van de 19de eeuw gesloopt. Van dit landhuis en de bijgebouwen bestaan nauwkeurige tekeningen van de architect H.J. van den Brink.¹⁷ De exacte ligging van dit kasteel blijkt uit het kadastrale minuutplan uit 1865.

Het nu nog bestaande 'kasteel Stoutenburg', opvolger van het vorige landhuis, werd in 1888 gebouwd en ligt enkele honderden meters ten westen van het oude kasteelterrein.

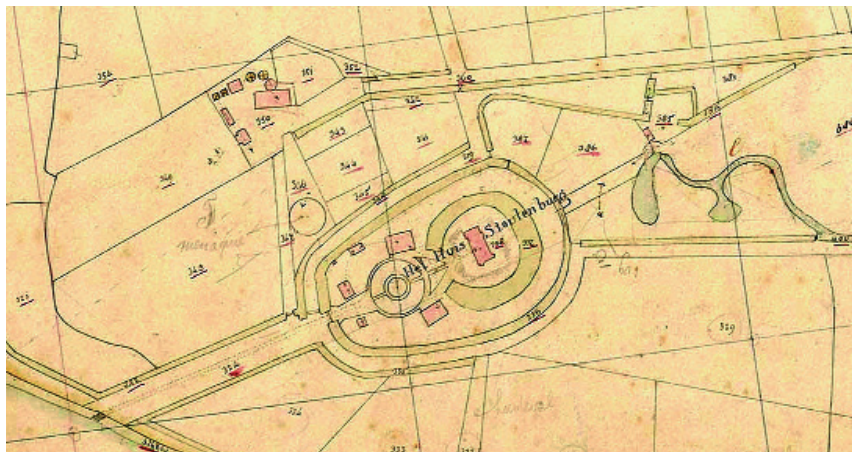
afbeelding 8 (linksboven), uitsnede van een anonieme kaart uit 1616 met daarop de ligging van het kasteel (in rood).

afbeelding 9 (linksonder), uitsnede van de kaart van De Roij uit 1692 met daarop het kasteel Stoutenburg (in rood).

afbeelding 10 (hiernaast), het huis Stoutenburg getekend door C. Pronk in 1729 (bron: Rijksarchief Utrecht). Het huis staat op een verhoging.

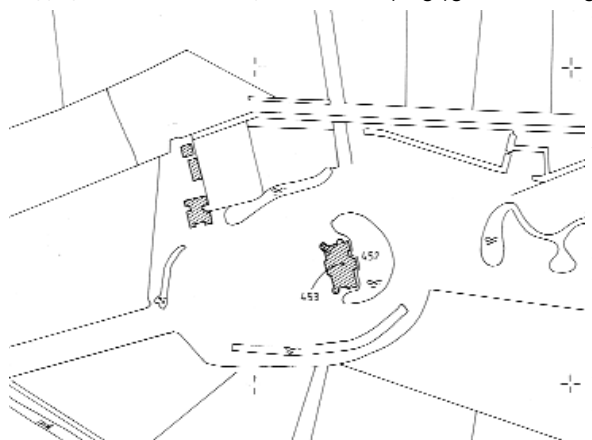
afbeelding 11: tekening van het 19de-eeuwse kasteelachtige landhuis Stoutenburg door H.J. van den Brink (bron: het Utrechts Archief). Ook dit huis staat op een verhoging.

afbeelding 12: uitsnede kadastrale minuutplan 1832. De toenmalige bebouwing is in rood weergegeven.

Tussen de bijgebouwen is een plein te zien. De slotgracht en de buitengrachten van het voormalige kasteel Stoutenburg lagen nog open. De arcering binnen de ronde gracht suggereert een verhoging.

afbeelding 13: tekening op basis van het kadastrale minuutplan uit 1865 (naar voorbeeld van J.E. Dilz) met daarop de ligging van het kasteelachtige landhuis.

ten westen daarvan. Het kadastrale minuutplan *Stoutenburg sectie A* uit 1865 geeft de situatie weer ná de bouw van het kasteelachtige landhuis in 1861. In die tijd zijn blijkbaar grote delen van de voormalige grachten gedempt. De cirkelvormige gracht is vergraven tot een grote vijver achter het landhuis.

Archeologische omgeving

Tijdens de bouw van het landhuis in 1861 werden fundamente van ijzeroerbrokken en omgeworpen muurbrokken van 1.50 m dikte gevonden.¹⁸ Het is aannemelijk dat dit resten zijn van de fundamente van het laat-middeleeuwse kasteel.

In het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) staat één archeologisch onderzoek op het kasteelterrein geregistreerd: in 1956 werd door de R.O.B. een kleine opgraving uitgevoerd, in verband met de verlegging van de Stoutenburgerlaan. De weg was dwars over de lokatie van het voormalig kasteel Stoutenburg gepland.

Bij dit onderzoek is een ongeveer oost-west lopend profiel in het wegcunet van de nieuw aan te leggen Stoutenburgerlaan bestudeerd.¹⁹ Het getekende profiel liet in het westen een opgevulde gracht zien en in het oosten puinlagen. De gracht was bijna 4 m diep ten opzichte van het maaiveld en had een breedte van ongeveer 20 m (de exacte breedte was moeilijk te bepalen omdat de gracht schuin was aangesneden). Er was verder sprake van veel puingaten en grondverstoringen, maar geen duidelijke muurresten van een middeleeuwse kasteel.

Het is goed mogelijk dat het cunet van de Stoutenburgerlaan, dat naar het noorden ombuigt, de funderingen van het laat-middeleeuwse kasteel net heeft gemist.

Het terrein was ten tijde van dit onderzoek ingericht als tuin in landschapsstijl; een deel van de gracht was vergroot tot vijver. (waarnemingsnrs. 26208 en 31145).

In de directe omgeving van het onderzoeksgebied staan in ARCHIS twee waarnemingen:

- Een loonwerker vertelde in 1995 aan dhr. T. Hazenberg, bezig met een pilotproject in het kader van de Cultuurhistorische Waardenkaart Utrecht, dat op het perceel direct ten noorden van de Stoutenburgerlaan, in de bocht, een deel van de kasteelgracht heeft gelegen; deze is gedempt bij de aanleg van het wegtracé in de jaren vijftig. Enige jaren geleden heeft men geprobeerd het terrein te ploegen, maar dit is niet gelukt vanwege de vele puinresten in de ondergrond. Bij de aanleg van drainage-sleuven zijn diverse soorten aardewerk aangetroffen (waarnemingsnr. 26925).

- Bij de veldcartering door de AWN (Archeologisch Werkgemeenschap Nederland) is bij het toegangshek aan de straatzijde aardewerk en een stuk leer met metalen gesp gevonden. Het aardewerk dateert uit de Late Middeleeuwen (waarnemingsnr: 43307).

Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
Het onderzoeksgebied heeft - net als de omgeving - volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) een *lage* archeologische trefkans, omdat het gebied in een dalvormige laagte ligt, waarin over het algemeen weinig bewoningssporen voorkomen. De grotere dekzandruggen en oeverwallen in de wijdere omgeving hebben een *middelhoge* tot *hoge* archeologische trefkans. Met name die langs de Esvelderbeek ten noorden van het onderzoeksgebied zijn meldingen bekend van mesolithische tot middeleeuwse vondsten, zoals vuursteen

en klokbekeraardewerk (waarnemingsnrs. 26209, 26210 en 26212). Op een grote dekzandrug stroomafwaarts van de Barneveldsebeek, zijn ter weerszijden van de Hogeweg inmiddels veel woonerven uit de Late IJzertijd opgegraven.²⁰

Archeologische MonumentenKaart

De historische kasteellocatie is op de AMK aangegeven als een terrein met hoge waarde (monumentnr. 2235). Opvallend is dat op deze kaart de markering niet het gehele kasteelterrein inclusief voorburcht dekt. Voor dit AMK-terrein is in het bestemmingsplan een aanlegvergunningstelsel voorgeschreven.

Gemeentelijke Monumentenverordening

Het kasteelterrein met voor- en hoofdburcht, grachten en omgeving is aangewezen als Archeologisch Belangrijke Plaats (ABP30). Voor ABP's geldt dat bodemverstorende werkzaamheden dieper dan 30 cm zonder tussenkomst van de gemeentelijke archeologen niet toegestaan zijn.

Legenda

	MONUMENTEN
	WAARNEMINGEN
	bebouwd gebied
	doorgaande wegen
	bos
	bouwland
	weiland
	boomgaard/kwekerij
	heide
	zand
	begraafplaats
	water

0 100 m

afbeelding 14, uitsnede van de kaart van Archis met daarop het AMK-terrein.

Het onderzoek

Ron Hulst

Onderzoekskader

Het inventariserend veldonderzoek bij Stoutenburg heeft plaatsgevonden binnen de gemeente Amersfoort. Het diende te passen binnen het kader van de onderzoeken die de Sectie Archeologie heeft uitgevoerd.

Het onderzoek behoorde naast de eisen die de KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) stelt, ook te voldoen aan de door de sectie Archeologie opgestelde eisen qua opzet, methodiek en registratiemethode. Deze zijn gezamenlijk vastgelegd in een Programma van Eisen (PvE).²¹

Onderzoeksvragen

Het doel van het inventariserend veldonderzoek was tweeledig; het diende allereerst om vast te stellen óf in het onderzoeksgebied archeologische resten aanwezig zijn, en zo ja, welke. Anders gesteld:

- *Welke archeologische resten zijn binnen het plangebied aanwezig en op welke manier? Wat is de aard, datering, omvang en kwaliteit ervan?*

Tevens bood het onderzoek de unieke gelegenheid gegevens te verzamelen over het laat-middeleeuwse kasteel Stoutenburg, en wat meer aan de weet te komen over het type, de ligging, aard, omvang en eventuele voorgangers ervan. Wellicht viel iets te ontdekken over de bewoners en gebruikers ervan, een eventuele fasering in de bouw, het terreingebruik en de inrichting, de ligging en bebouwing van voor- en hoofdburcht. En ook over de periode voorafgaand aan het kasteel Stoutenburg en de periode volgend op het kasteel viel mogelijk wat te leren.

Daarnaast formuleerde De Stichting Het Utrechts Landschap de volgende vragen:

- *Wat is de exacte ligging en vorm van de kasteelgracht(en)?*
- *Wat is uit oogpunt van de archeologie de beste situering van hoofd- en bijgebouwen van het nieuwe kasteel (op het voorterrein dan wel gedeeltelijk op het hoofdterrein)?*
- *Welke randvoorwaarden en aanbevelingen gelden bij de uitvoering van het inrichtingsplan met betrekking tot de Archeologisch Belangrijke Plaats zoals opgenomen in de gemeentelijke monumentenverordening (bijvoorbeeld ten aanzien van het afgraven/opbrengen van grond)?*

Werkwijze

Het veldonderzoek is uitgevoerd door middel van het graven van proefsleuven met behulp van een mobiele graafmachine. Bij de opzet van het onderzoek is uitgegaan van 6 proefsleuven met een breedte van 2 meter; twee kruislings over het terrein van de vermoedelijke hoofdburcht met ringgracht, de overige min of meer straalsgewijs over de vermoedelijke voorburcht in het westen en over de buitengrachten in het oosten.

Tijdens het veldwerk zijn in overleg twee extra sleuven gegraven (proefsleuven 7 en 8) om meer duidelijkheid te verschaffen over de ligging van de kasteelmuren. Proefsleuf 1 in het noorden van het onderzoeksgebied is iets naar het westen verplaatst om een niet verwachte, maar in sleuf 2 wél aangetroffen (tussen-)gracht nader te onderzoeken. Tenslotte is een extra, korte sleuf (proefsleuf 9) gegraven voor een nader onderzoek naar een bakstenen watergang tussen de halve-maanvormige vijver en de landschapsvijvers ten oosten van het onderzoeksterrein.

In alle proefsleuven kon worden volstaan met de aanleg van één vlak, veelal op of net in het schone dekzand. Voor het terrein van de hoofdburcht was dit rond de 60 cm onder het maaiveld, in de overige sleuven gemiddeld één meter onder het maaiveld.

Behalve in de hogere delen van de proefsleuven zorgde het hoge grondwaterpeil voor veel wateroverlast. Waar mogelijk is tot nét boven het grondwaterpeil verdiept, maar dit bleek slechts op enkele plekken zinvol. De wateroverlast werd bestreden met een waterpomp en aggregaat.

Tijdens het aanleggen van de sleuven en vlakken zijn de vondsten - zo veel mogelijk - gekoppeld aan een archeologisch spoor of als aanlegvondsten verzameld. De vlakken zijn gefotografeerd, beschreven en getekend (schaal van 1:50). Aan één zijde van de sleuven zijn de profielen gefotografeerd, beschreven en getekend (schaal 1:20).

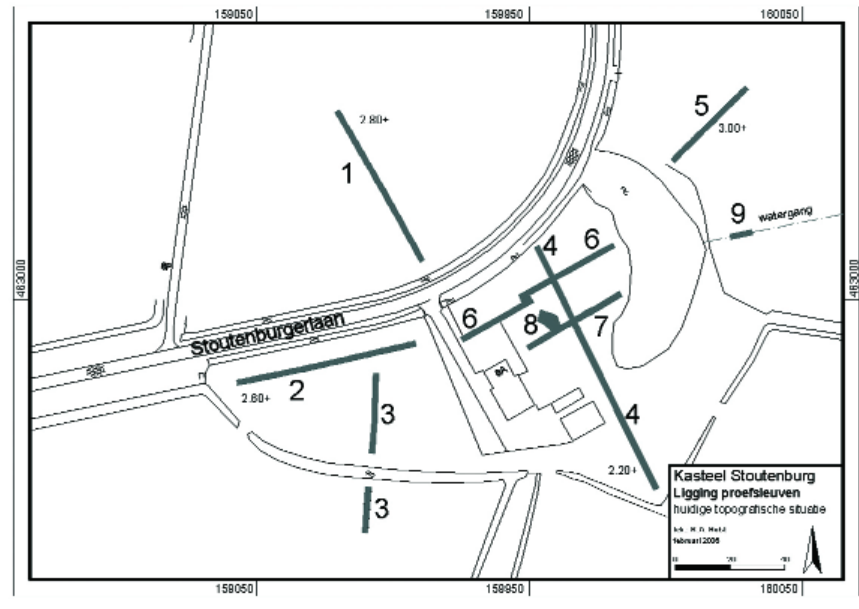
De archeologische sporen en lagen in de profielen zijn op vondsten onderzocht. Relevante grondsporen zoals paalsporen, kuilen en greppels zijn gecoupeerd, gefotografeerd, getekend en gedocumenteerd maar niet verder uitgetroffeld, in verband met eventueel, toekomstig onderzoek. Belangrijke sporen, zoals funderingsresten en grachtvullingen, zijn bemonsterd. Diep liggende grachten zijn met de graafmachine tot de bodem uitgegraven en ingemeten. Uit de vulling is een groot monster genomen en vervolgens in het veld gezeefd (maaswijdte 10 mm). Ten behoeve van aanvullende fysisch-geografische gegevens (bodemopbouw) is een aantal boringen gezet op het terrein van de vermoedelijke hoofdburcht.

Documentatie

Tijdens het onderzoek zijn 95 spoornummers en 98 vondstnummers uitgedeeld, 74 foto's gemaakt en 9 tekenvellen gevuld met honderden tekeningen. De formulieren, dagrapporten en beschrijvingen zijn gebundeld in een opgravingsdossier.

Uitwerking

Tijdens de periode van uitwerken van de opgravingsgegevens is overleg gepleegd met prof. drs. H.L. Janssen verbonden aan de Universiteit van Leiden (Kunstgeschiedenis).

De heer Janssen heeft een groot aantal artikelen over Nederlandse kastelen op zijn naam staan.

Waardering en advies

Om tot een gefundeerd advies over de omgang met de archeologische waarden in het plangebied Heerlijkheid Stoutenburg te komen, zijn de aangetroffen resten volgens een voorgeschreven methode gewaardeerd, waarbij is gekeken naar belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit.²²

Selectiebesluit

De Gemeente Amersfoort - bevoegd gezag in deze - heeft, op basis van het resultaat van het inventariserend veldonderzoek en het advies, een selectiebesluit genomen. Bij de afweging is het inrichtingsplan van de Heerlijkheid Stoutenburg meegenomen.

afbeelding 15, ligging van de werkputten binnen het onderzoeksgebied met de bijbehorende N.A.P. hoogten.

afbeelding 16, de resten van de
ringmuur en een steunbeer.
De uitgegraven ringgracht is
volgelopen met grondwater.

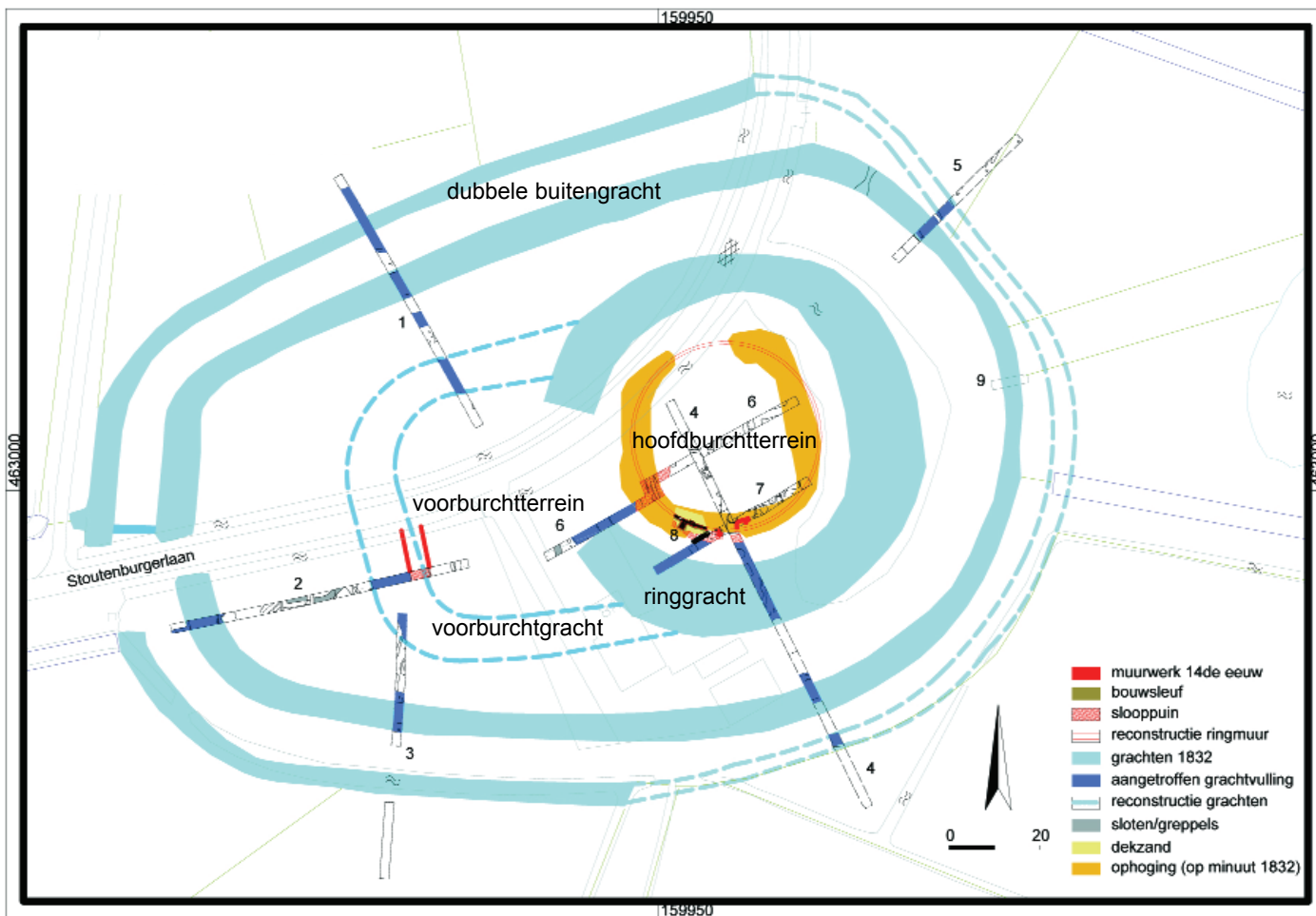
De archeologische resten

Ron Hulst

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn diverse archeologische sporen aangetroffen: restanten van funderingen, sloopsporen, dichtgegooide grachten, sloten en greppels, paalsporen en pakketten van ophogingszand en afbraakpuin, en veel archeologisch vondstmateriaal zoals aardewerkfragmenten en andere voorwerpen (b.v. pijlpunten, botmateriaal) uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. De sporen en vondsten behoren vrijwel allemaal toe aan

het laat-middeleeuwse kasteel Stoutenburg, waarvan resten van de *hoofdburcht* (binnen een ringgracht), de *voorburcht* (eveneens omringd door een gracht) zijn aangetroffen, en een *dubbele buitengracht* om het gehele kasteelterrein (deze resten worden hierna per deelgebied behandeld). Enkele resten dateren van vóór de bouw van het kasteel. Er zijn geen sporen aangetroffen van het landhuis uit de 17de/18de eeuw, wél enkele sloopresten van het landhuis uit 1861.

afbeelding 17: overzicht van alle sporen in de proefsleuven en het gereconstrueerde verloop van de grachten. De achtergrond is de gedigitaliseerde kadastrale minuut van 1832 waarin de huidige topografie is geprojecteerd (in grijs).

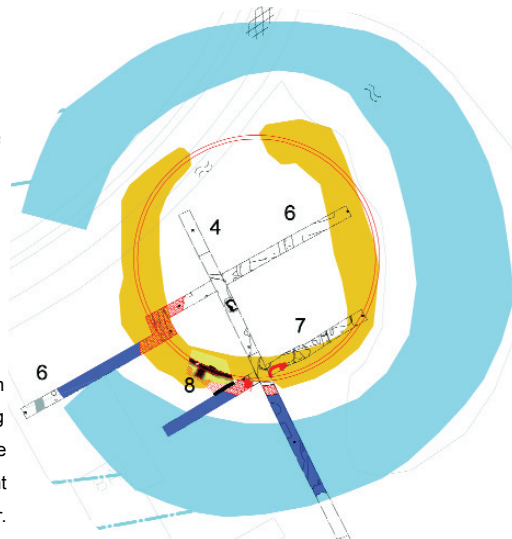
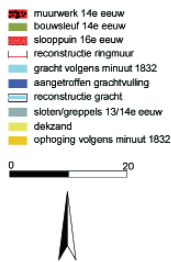

Hoofdburcht

Het terrein van de vermoedelijke hoofdburcht is door middel van de drie geplande proefsleuven en een vierde, aanvullende proefsleuf onderzocht. Hierbij is een cirkelvormige ringgracht met daarbinnen een deel van een ringmuur met een middellijn van ongeveer 40 m aangetroffen. Er zijn twee steunberen en een losliggend fundamentblok gevonden en enkele puinlagen. Van laat-middeleeuwse bebouwing binnen de ringmuur zijn nauwelijks sporen aangetroffen.

Ringmuur met steunberen

In twee proefsleuven (7 en 8) zijn de resten van een bakstenen fundering aangetroffen. Het fundament is over een lengte van 10 m vrijgelegd en gedocumenteerd.²³ Het muurwerk toont een licht gebogen verloop, als een boog uit een cirkel met een diameter van circa 40 m. Deze cirkel volgt vrij precies het cirkelvormige verloop van de ringgracht en ligt binnen de ronde gracht zoals deze is

afbeelding 18: het hoofdburchtterrein van kasteel Stoutenburg met de ringmuur en ringgracht en de verhoging op de hoofdburcht en de omvang van de ringmuur.

ingetekend op de kadastrale kaart uit 1832. Het betreft de fundering van de ringmuur en deze blijkt rond een opduiking van het dekzand gebouwd. Het fundament is in het schone dekzand ingegraven, waarbij alleen aan de buitenzijde een uitgraving (insteek) nodig was; aan de binnenzijde zijn de stenen direct tegen het schone zand geplaatst. Het fundament verbreedt via versnijdingen naar beneden toe; de bovenkant (ruim 70 cm onder het huidige maaiveld) heeft een breedte van 0.70 tot 1 m en dit is mogelijk ook de (maximale) dikte van het opgaande muurwerk geweest.²⁴ De onderkant ligt 42 tot 44 cm dieper. Onder het fundament zijn, voor zover zichtbaar, geen oerbrokken of keien aanwezig.

Deze liggen wél onder de twee bakstenen steunberen die op een onderlinge afstand van 8.50 m aan de buitenkant van de ringmuur zijn aangetroffen. Ze maken een hoek van 22° en dit betekent dat rond de ringmuur 16 steunberen liggen (indien op regelmatige afstand). De steunberen steken 1.55 m buiten het fundament en zitten 6 tot 18 cm dieper in de grond. De breedte van de steunberen bedraagt 1.30 m.

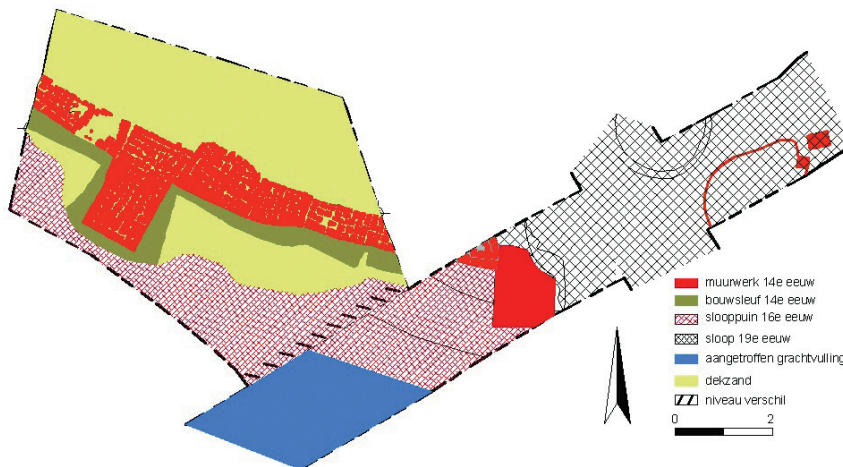
De fundering bestaat uit vijf secties met iets afwijkende breedten en met verschillende 5-lagenmaten. Tussen de secties bevinden zich bouwnaden, net als tussen het fundament en de oostelijke steunbeer. Aan de ene zijde van de westelijke steunbeer liggen stenen van de steunbeer óp de versnijdingen van het fundament en aan de andere zijde liggen ze eronder. Deze steunbeer en de fundamentsectie moeten dus gelijktijdig zijn gebouwd.

Het fundament en de steunberen zijn opgebouwd met dezelfde rode bakstenen; grote 'kloostermoppen' met afmetingen van 31,5 tot 33,5 x 15,5 x 8,5 cm. Ook formaten van 26 tot 28 x 12,5 x 5,5 cm zijn in het fundament toegepast. Deze kleinere formaten komen enkel in de bovenste lagen voor. De buitenkanten van het fundament en de steunberen zijn voorzien van hele bakstenen, terwijl het binnenwerk uit gebroken stenen bestaat. Het westelijke uiteinde van het vrijgelegde fundament bestaat voor het grootste deel uit breukstenen en is hier drie baksteenlagen diep.

In het fundament en de steunberen is grijze kalkmortel als voegmiddel gebruikt. Enkele grote kloostermoppen vertonen mortelresten aan de buitenzijde van de muur. Dit wijst op hergebruik van de grote bakstenen.

Datering

Het formaat van de grote kloostermoppen is typerend voor de 13de eeuw.²⁵ De kleinere stenen die in het fundament voorkomen zijn in de 14de eeuw te dateren. De grote kloostermoppen zijn echter - gezien de kalkmortelresten - duidelijk hergebruikt; de bouwdatareling voor het vrijgelegde muurdeel

afbeelding 19 (boven): het aangetroffen deel van de ringmuur van kasteel Stoutenburg met de twee steunberen. Aan de oostzijde zijn deze verstoord bij de bouw / de afbraak van het 19de-eeuwse landhuis.

afbeelding 20 (links): deel van de in secties opgebouwde ringmuur.

is aan de hand van de kleinere stenen dus in de 14de eeuw te plaatsen.

De aardewerk-vondsten uit de insteek bevestigen deze datering: ze komen uit het tweede en derde kwart van de 14de eeuw. De gevonden muurresten behoren dus niet bij de nieuwbouw van het kasteel in de 13de eeuw, maar zijn de weerslag van een herbouw of van een reparatie halverwege de 14de eeuw.

afbeelding 21 (geheel links): opbouw van de steunberen van de ringmuur: oerbrokken onderop, daarop grote kloostermoppen en bovenin stenen van een kleiner formaat.

afbeelding 22 (links): kloostermoppen van de steunbeer liggen op versnijding van het ringmuurfundament.

afbeelding 23: midden op de foto een (moeilijk waarneembare) blok van kloostermoppen. Links liggen drie losliggende kloostermoppen.

Losliggend fundamentblok

In proefsleuf 7 is - binnen de ringmuur - een circa 2 m breed fundamentblok aangetroffen; een harde grijze laag van kalkmortel met daaronder bakstenen.²⁶ Door het grondwater kon het niet goed worden gedocumenteerd. Bovendien is de sloop (en ook de bouw) van het 19de-eeuwse landhuis een verstorende factor geweest.

Datering

De bakstenen uit het blok hebben, net als drie naast het blok aangetroffen kloostermoppen, dezelfde afmetingen als de bakstenen uit de ringmuurfundering en de steunberen. Ze geven een 13de of 14de-eeuwse bouwdatum.

Puinlaag

Op de funderingen en steunberen ligt een ruim 10 cm dikke puinlaag met fragmenten van kloostermoppen en resten grijze kalkmortel, zeer overeenkomstig het materiaal uit de ringmuurfundering en de steunberen.

De puinlaag waaiert richting de gracht uit en is daar plaatselijk dikker (> 50 cm). In proefsleuf 6 is de laag tot minstens 5 m binnen de ringmuur aangetroffen en loopt daarbij binnenwaarts dunnerwordende en omhoog. De ringmuurfundering is op deze plek geheel weggesloopt.

Datering

De puinlaag is lastig te dateren: deze bevat naast de 13de-eeuwse kloostermoppen vooral materiaal uit de 14de en 15de eeuw. In proefsleuf 4 is in de laag direct bóven de puinlaag aardewerk gevonden dat tot in de 17de eeuw is te dateren.

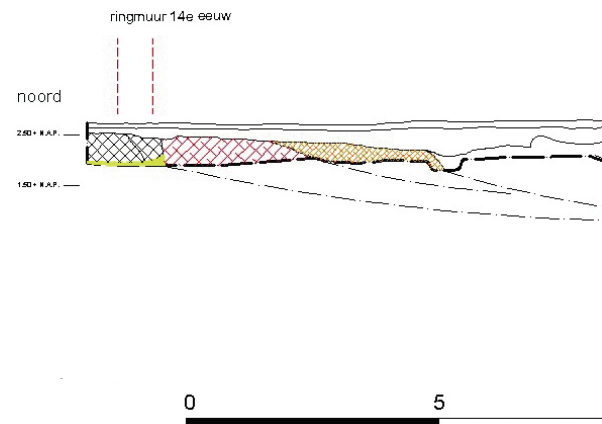
afbeelding 24: dwarsdoorsnede over de ringgracht, naar het oosten gezien.

Ringgracht

De ringgracht is op de kadastrale minuutkaart van 1832 weergegeven als een cirkel met een opening in het westen. De gracht heeft op de kaart een grootste breedte van 16.5 m. In de proefsleuven 4 en 6 is de gracht min of meer loodrecht aangesneden en bij proefsleuf 7 is een gedeelte van de gracht geraakt. Volgens de gegevens uit deze proefsleuven heeft de ringgracht een (maximale) breedte van 18 tot 20 m gehad.

Vanwege de hoge grondwaterstand kon geen volledige doorsnede van de gracht worden gegraven; de diepte ter plekke van het midden van de gracht is met een boring in proefsleuf 7 bepaald en met behulp van de graafmachine in proefsleuf 6. De bodem van de gracht bevond zich op beide plaatsen 1.90 m onder het huidige maaiveld.²⁷

De vulling van de gracht bestond uit verschillende meer of minder puinige lagen. De bovenste daarvan zijn verstoord door recente ingravingen. De lagen vertonen een flauwe helling, aflopend richting het midden van de gracht. Op enige afstand (3 tot 4 m)

van de ringmuur duiken ze scherper naar beneden; waarschijnlijk duidt dit de 19de-eeuwse oever van de gracht aan, zoals die in de kadastrale minuutkaart van 1832 is getekend. De buitenoever van de gracht vertoont dit verschijnsel niet.

In deze gracht is onderin geen venige laag aangetroffen; wel enkele venige klonten.

De onderste puinlaag met veel fragmenten van kloostermoppen en resten grijze kalkmortel is dezelfde als de puinlaag die op de funderingresten van de laat-middeleeuwse ringmuur ligt.

Datering

Het vondstmateriaal uit de verschillende lagen dateert uit de 14de tot de 19de eeuw. De gracht rond de ringmuur heeft tot in de 19de eeuw open gelegen. De vondst van een flessenhals uit de 19de eeuw op de bodem van de ringgracht toont dat aan dat deze (meerdere malen) is opgeschoond en dat hierbij vondstvermenging heeft plaats gevonden. Recent materiaal kan hierdoor vermengd zijn geraakt met ouder materiaal.

Cirkelvormig fundament (waterput?)

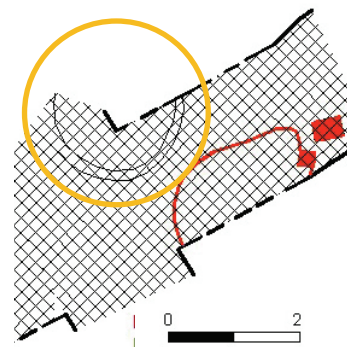
Binnen de laat-middeleeuwse ringmuur, op de kruising van proefsleuven 4 en 7 is een deel van een smalle, cirkelvormige fundering vrijgelegd. Het betreft een ring van bakstenen, één tot drie steens breed, met een doorsnede van circa 1.75 meter. Dit cirkelfundament ligt in/op het dekzand, onder grondwaterniveau en kon daarom niet tot op de bodem worden onderzocht.

Voor zover zichtbaar zijn van de ring slechts de onderste twee baksteenlagen bewaard gebleven; het is door de bouw en afbraak van het landhuis uit de 19de eeuw ernstig verstoord.

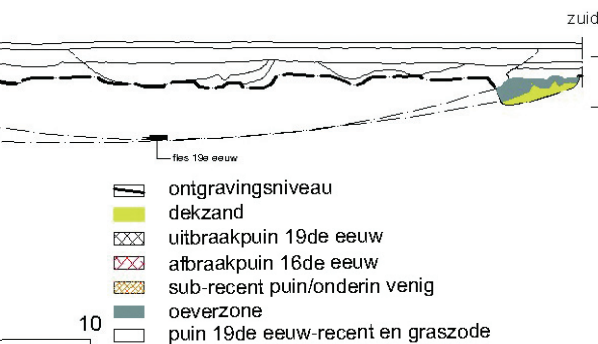
Wat de functie van dit fundament is geweest, is vooralsnog niet duidelijk. De bakstenen ring doet denken aan de onderkant van een (water)put. Het grijze dekzand binnen de fundering toont geen verspoelde laagjes, maar wel grindlaagjes zoals die elders in het dekzand ook voorkomen.

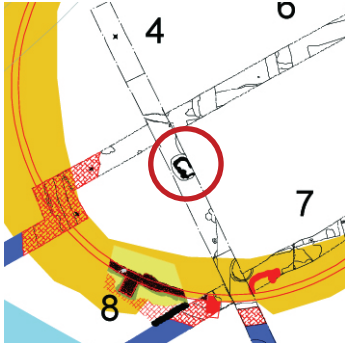
Datering

De bakstenen (veelal breukstenen) zijn secundair gebruikt en zijn niet aan elkaar gevoegd. De gemeten formaten komen voor in de 14de eeuw.²⁸ Er zijn echter ook wat losse IJsselsteentjes aangetroffen (die pas vanaf de 17de eeuw voorkomen) waarvan niet helemaal duidelijk is of deze steentjes bij dit fundament horen, of bij de sloopresten van het 19de-eeuwse landhuis.

afbeelding 25: het cirkelvormig fundament (binnen de oranje cirkel) onder de afbraakresten van het 19de-eeuwse landhuis (gearceerd).

afbeelding 26: de kuil in profielsleuf 4 (rode cirkel).

Kuil met sterk humeuze bodem en wand

In profielsleuf 4 is bijna in het midden van de hoofdburcht een cirkelvormig spoor met een sterk humeuze en lemige vulling vrijgelegd.

Het spoor heeft een omvang van 2.50 m en wordt begrensd door een rand van donker zand. In de coupe heeft het spoor onderin een bruine, zeer compacte vulling met horizontaal gelaagde houtresten die aan een wortelstructuur of samengeperst hout doet denken. Hierboven ligt een laag donkerbruin tot zwart, sterk humeus lemig zand. De lagen worden afgedekt door een laag schoon zand met humeuze plekken en oervlekken. De kuil heeft een vlakke onderkant en enigszins naar buiten wijkende wanden.

Aanvankelijk werd verondersteld dat het spoor afkomstig was van een waterput of waterkuil met een wand die uit plaggen bestaat. Maar de structuur van de zwarte humeuze laag toont nergens sporen van plaggen. De bruine laag met hout past

eveneens niet in dit beeld. Omdat de kuil slechts gedeeltelijk is onderzocht blijft de functie van de kuil vooralsnog onduidelijk.

Datering

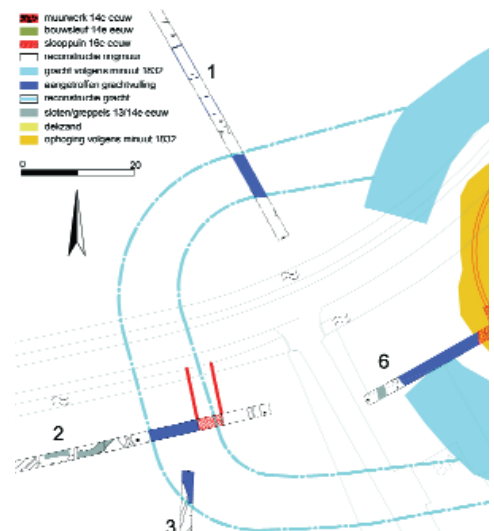
In de bovenste zandvulling is een proto-steengoed scherf uit de 13de eeuw aangetroffen.

Voorburcht

Ten westen van de hoofdburcht is een *gracht* aangetroffen, die op geen enkele historische kaart staat weergegeven. Binnen deze gracht heeft de voorburcht van het kasteel gelegen, waarvan vooral *sloopafval* is aangetroffen.

Voorburchtgracht

De voorburchtgracht is in profielsleuven 1 en 2 bijna loodrecht doorsneden en in profielsleuf 3 is de oeverzone aangesneden. De gracht heeft een breedte van 8.30 m tot 13 m. In verband met het grondwateroverlast kon slechts op één plaats de diepte worden bepaald; in profielsleuf 2 kwam de bodem in het midden van de gracht op een diepte van 1.30 m onder het huidige maaiveld te voorschijn.²⁹ Door instorting is het profiel over deze gracht niet gedocumenteerd. De vulling, voor zover zichtbaar, bestaat uit verrommeld zand met wat baksteenpuin en mortelresten. Bovenop deze vulling ligt, tot aan het maaiveld, een licht puinig zandpakket van rond 50 cm dikte.

afbeelding 27: coupe door de kuil met de sterk humeuze vulling.

afbeelding 28: proefsleuf 2 met de voorburchtgracht naar het zuiden gezien. De donkere vulling en de puinlaag van kloostermoppen steken duidelijk af tegen het grijze dekzand.

Datering

In de vulling van de voorburchtgracht is veel 14de-eeuws materiaal aangetroffen, naast een enkel aardewerkfragment uit de 13de eeuw en enkele uit de 16de tot 18de eeuw. Uit het zeefmonster uit de diepere vullingen is materiaal afkomstig dat in de 15de en/of 16de eeuw kan worden gedateerd.

Puinlaag

De eerder vermelde puinlaag met kloostermoppen en mortelresten is ook hier duidelijk aanwezig en loopt vanaf de binnenoever schuin de gracht in. Van de bakstenen waren veelal niet meer dan fragmenten over. Bovendien werden naast grijze kalkmortel en brokstukken van gemetselde bakstenen ook grote brokken ijzeroer aangetroffen.

Noordelijk van de proefsleuf loopt de berm-sloot van de Stoutenburgerlaan die ten tijde van de opgraving water bevatte. Al tijdens het graven van de proefsleuf ter plaatse van de gracht, liep de proefsleuf sneller vol met water dan elders in de proefsleuven. Dit kwam waarschijnlijk omdat de puinlaag zich uitstrekt totaan deze sloot en het water makkelijk door deze waterdoorlatende laag van de sloot naar de proefsleuf stroomde. Indien dit het geval is, kent de puinlaag dus een verspreiding tot minstens 9 m in noordelijke richting.

Datering

De formaten van de complete bakstenen in de puinlaag bij de voorburcht duiden op een 14de- tot 15de-eeuwse datering.³⁰

Buitengrachten

De radiaal gegraven proefsleuven 1, 2, 3, 4 en 5 hebben een dubbele *buitengracht* aangesneden. Deze ligt om het ovale kasteelterrein en is ook terug te vinden op de minuutkaart van 1832. Tussen de beide buitengrachten ligt een smalle strook land, de *singel*.

De binnenste buitengracht

In het noorden heeft de binnenste van de twee grachten een breedte van 6.5 m (8.5 m inclusief de oeverzone zoals te zien was in het profiel). De diepte kon, dankzij het grondwater, niet bepaald worden.

De bovenste vulling bestaat uit lemig vulzand. In de oeverzone is lichtgrijs en blauwgrijs, hier en daar lemig, zand met spoellaagjes zichtbaar. De grachtvulling wordt afgedekt door dezelfde zandlaag die ook over de vulling van de voorburchtgracht ligt.

In het westen is de gracht circa 8 m breed en ligt de bodem 1.65 m diep onder het maaiveld.³¹ De vulling bestaat geheel uit vulzand waaruit onderin bewerkte stukken van hardsteen tevoorschijn zijn gekomen. Deze zijn waarschijnlijk afkomstig van een pilaar van een hek, gezien de ijzeren ophangingstukken. Wellicht hoorden ze bij een 19de-eeuws (of ouder?) toegangshek dat vlakbij, op de plaats van de huidige Stoutenburgerlaan heeft gestaan.

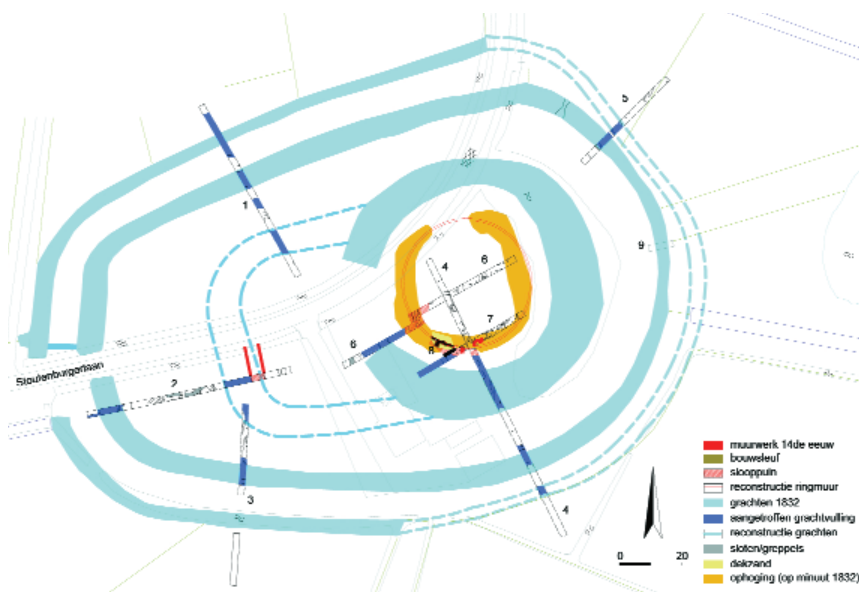
In het zuiden heeft de gracht een breedte van 8.5 m inclusief de oeverzones en is in het midden 1.30 m diep onder het maaiveld. De vulling bestaat onderin uit sterk lemig en venig donkergrijs zand met veel plantaardig (takjes, eikels etc.) materiaal en puin. De laag wordt afgedekt door een grijze leemband, waarop tot aan de bouwvoor een dik pakket vuil, lemig en puinig zand ligt. Tegen de noordelijke oever ligt veel hout, takken e.d., maar ook verticaal geplaatste paaltjes die mogelijk deel van een oeverbeschoeiing hebben uitgemaakt.

In het oosten is een breedte van 6 m aangetroffen. Hier is de vulling donkerbruin, venig zand met houtresten (takken, wortels). De licht puinige vulling wordt afgedekt door een bouwvoor met diepe ploegvoren. De onderkant van de gracht bevindt zich rond 1.30 m onder het huidige maaiveld.

De buitenste buitengracht

Na de singel begint de tweede buitengracht, die in het noorden zeer breed is. De singel zelf is hier voor een deel vergraven (dit is in overeenstemming met de kadastrale minuut van 1865). De vulling is van recente datum; er is onder meer prikkeldraad in aangetroffen.

afbeelding 29: het kasteelterrein Stoutenburg met de vermoedelijke ligging van de buitengrachten.

In het zuiden is de buitenste van de twee buitengrachten nog aanwezig en doet daar dienst als afwateringssloot. In het zuidoosten van het onderzoeksgebied is de gracht smaller; circa 5 m. Ook hier is niet verdiept tot de bodem in verband met het grondwater en instortingsgevaar. De vulling onderin is sterk lemig veen en wordt afgedekt door een recente vulling.

In het oosten liggen de resten van de buitenste gracht vlak bij de binnenste gracht, er is slechts een zeer smalle singel. De breedte van de buitenste gracht is hier slechts 3.5 m en de vulling bestaat uit geroerd geel, bruin en witgrijs dekzand zonder puin. De diepte van de gracht is dezelfde als de naastgelegen gracht. Het spoor is hier echter lang niet zo duidelijk als elders en bovendien is het terrein ter plekke erg verstoord door diepe ploegsporen. Aan de reconstructie is te zien dat deze buitenste buitengracht hier een vreemde knik naar binnen vertoont. De reden hiervoor is niet duidelijk. Om de juiste ligging en verloop te controleren, is hier een klein aanvullend onderzoek aan te bevelen.

Datering

In de buitengrachten zijn veel steengoed-scherven uit de 14de eeuw aangetroffen, maar ook veel recenter materiaal, tot prikkeldraad toe. Slechts op een paar plaatsen zijn de onderste lagen van de vulling bereikt en ook hieruit zijn buiten vroeg (14de-eeuws) materiaal ook jongere vondsten gedaan, zoals fragmenten van pijpen en een Overijsselse duit uit 1768. Het grootste deel van de buitengrachten heeft blijkbaar tot in de 19de (en zelfs tot in

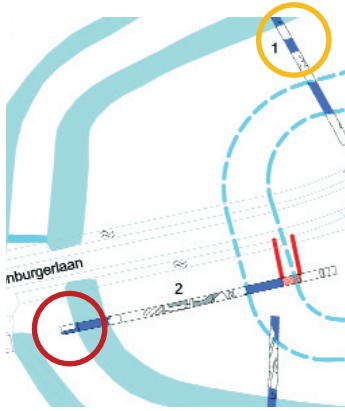
de 20ste) eeuw open gelegen, de depressies zijn in een recent verleden met puin gevuld.

Vermeldenswaard is de vondst van vier ijzeren kruisboog-pijlpunten. Twee van deze pijlpunten werden gevonden in de vulling van de buitengracht in proefsleuf 2, terwijl de andere twee zijn geborgen uit de voorburchtgracht in dezelfde proefsleuf.

afbeelding 30: uit de buiten- en de voorburchtgracht zijn deze pijlpunten afkomstig. Ze zaten op pijlen die door een kruisboog werden afgeschoten. De twee pijlpunten aan de rechter zijde zijn afkomstig uit de buitengracht, de twee aan de linker zijde zijn gevonden in de voorburchtgracht.

afbeelding 31: de Overijsselse duit uit de binnenste buitengracht (ware grootte).

afbeelding 32: de verbindingssloot in proefsleuf 2 (rode cirkel) en de verbindingssloot in proefsleuf 1 (oranje cirkel).

afbeelding 33: restant van de verbindingssloot tussen de stelsels van binnen- en buitengrachten naar het oosten gefotografeerd.

Verbindingssloot

Tussen beide buitengrachten is in proefsleuf 2 een sloot aangetroffen, tot een diepte van 1.40 meter beneden het maaiveld. De onderste vulling bestaat uit donkergrijs, sterk lemig zand. De bovenste vullingen bestaan uit verrommelde bruine en grijze, licht lemige zandlagen die werden afgedekt door de bouwvoor. In deze vullingen werden, op de overgang van de gracht naar de sloot, een drietal verticaal geplaatste, ronde en aangepunte houten palen van circa 15 cm dikte aangetroffen. Deze deden mogelijk dienst als oeverbeschoeiing.

Datering

In de vulling van de verbindingssloot in proefsleuf 2 is 13de- en 14de-eeuws materiaal gevonden, onder meer 4 steengoedscherven en 1 fragment proto-steengoed.

Verbindingssloot

In proefsleuf 1 is tussen de voorburchtgracht en de beide buitengrachten het restant van nóg een gracht of sloot geconstateerd. De breedte, inclusief de beide oevers van deze waterloop, is bijna 5 m. De proefsleuf is ter plekke verdiept tot 1 m onder het maaiveld maar vanwege het opkomend grondwater kon niet nagegaan worden hoe diep deze gracht is. De onderste, zichtbare vulling bestaat uit donker grijsbruin, lemig tot weinig zand met een paar baksteenfragmenten. Hierboven ligt een zelfde pakket, maar met een blauwe waas. Boven de vullingen ligt een tot 50 cm dikke bouwvoor.

Datering

Uit de vulling van de verbindingssloot in proefsleuf 1 is voornamelijk aardewerk uit de 13de en 14de eeuw aangetroffen; steengoed en proto-steengoed.

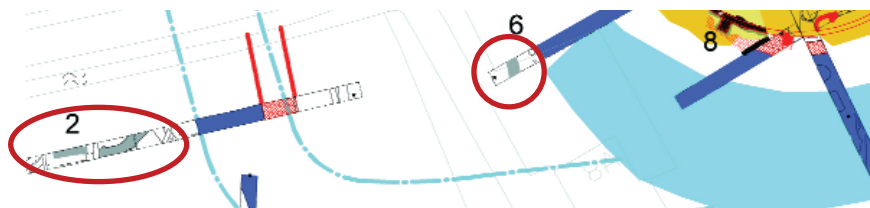
Greppels of sloten

In proefsleuf 6 is enkele meters buiten de ringgracht, op het terrein van de voorburcht, een sloot of greppel aangesneden. Het spoor is ongeveer noord-zuid gericht en is 1.50 m breed en 30 cm diep. Het heeft een vulling van bruine tot zwarte, humeuze leem met daar boven een lemige zandlaag.

Buiten de voorburchtgracht ligt in proefsleuf 2 een tweede greppel. Dit 1.50 m brede spoor is gebogen en loopt van west naar noordwest en wordt doorsneden door het uitbraakspoor van een 18de-eeuwse fundering. Ten westen van dit uitbraakspoor loopt het spoor verder naar het westen, maar wordt dan weer voor een 18de-eeuws uitbraakspoor verstoord. Het verdere verloop is onbekend. De greppel is komvormig ingegraven en heeft een diepte van 30 cm onder het vlak. De vulling bestaat uit donkergrijs tot zwart, lemig zand met wat baksteenpuin en mortelresten.

Datering

In de greppel in proefsleuf 6 zijn geen vondsten aangetroffen, maar de kromme greppel in proefsleuf 2 is rijk aan aardewerk. Zo zijn er veel scherven van proto-steengoed gevonden, naast scherven van bijna steengoed, scherven van kogelpotten en een Pingsdorf-achtige scherf. Het materiaal dateert overwegend uit de 13de tot in het begin van de 14de eeuw. Vermeldenswaard is de vondst van een vrijwel complete kruik van bijna steengoed uit het einde van de 13de- of het begin van de 14de eeuw samen met een kloostermopfragment.

Runderbegraving

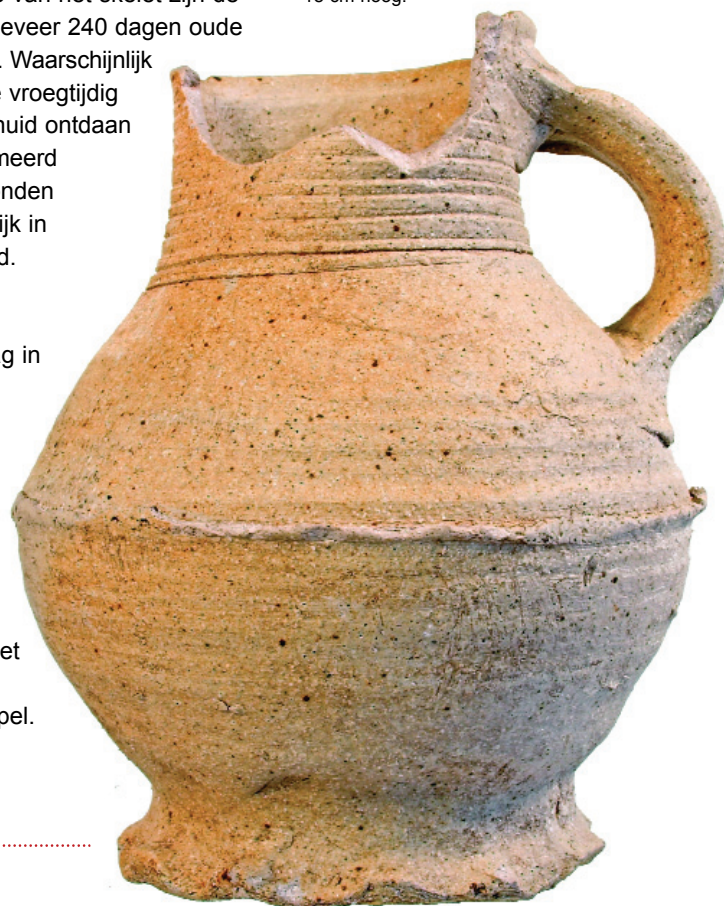
In de laatst genoemde greppel in proefsleuf 2 is het skelet van een koe gevonden. Het lag in de vulling en met de voorpoten en de schedel op de kant van de greppel. De koe is van de huid ontdaan want een aantal botten vertoonde snijsporen. De botten van de linker achterpoten zijn niet gevonden. Nabij de achterzijde van het skelet zijn de botten van een ongeveer 240 dagen oude foetus aangetroffen. Waarschijnlijk is de zwangere koe vroegtijdig gestorven, van de huid ontdaan maar niet geconsumeerd (geslacht). De gevonden botten lagen namelijk in anatomisch verband.

Datering

De begraven koe lag in de vulling van de greppel en is op stratigrafische gronden dus later te dateren dan de greppel. Het rond de koe gevonden aardewerk wijkt echter niet af van het materiaal uit de vulling van de greppel.

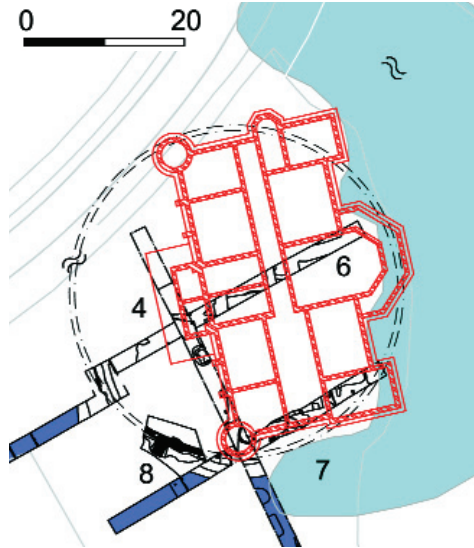
afbeelding 34: de greppels in de proefsleuven 6 en 2 (in grijs, aangegeven met de rode cirkel en de rode ovaal).

afbeelding 35: een vrijwel complete kan van bijna-steengoed uit een greppel. De kan dateert van rond 1300 en is 18 cm hoog.

afbeelding 36: de uitbraaksporen in de proefsleuven zijn afkomstig van het eind 19de eeuw gesloopte landhuis (gebouwd in 1861). Een deel van de grachten van het laat-middeleeuwse kasteel is dan blijkbaar al gedempt.

Muurwerk landhuis 1861	
Ringmuur 13 ^{de} / 14 ^{de} eeuw	
Water (minuutkaart 1865)	
Aangetroffen grachten	

Recente uitbraak sleuven

Binnen de ringgracht in proefsleuven 4, 6 en 7 is een aantal puinige uitbraak sleuven gevonden, zoals in voorgaande al eerder is genoemd. De uitbraak sleuven liggen vrijwel noord-zuid en oost-west georiënteerd. Waar een breedte kon worden vastgesteld, ligt deze tussen 1.60 en 1.70 m. Op een aantal plekken is de diepte van de uitbraak sporen gedocumenteerd; ze zijn nergens dieper dan 55 cm onder het huidige maaiveld.

De vulling bestaat uit vuil bruin en grijs verrommeld zand met veel baksteenpuin en mortelresten. In het puin zijn baksteenfragmenten aangetroffen

In één van de uitbraak sporen zit nog een funderingsrestant. Het is 1.05 m breed en bestaat uit bakstenen van 18.8 x 9 x 3.8 cm die gevoegd zijn met vuil lichtbruin zand met kalk. Het zijn secundair toegepaste stenen, want aan de buitenzijde zit nog

grijswitte kalkmortel. Er zijn vier baksteenlagen (lagenmaat van 19 cm) bewaard, waarvan de onderste laag 50 cm onder het huidige maaiveld ligt.

De laat-middeleeuwse greppel in proefsleuf 2 is verstoord door een recenter uitbraakspoor. Het rechthoekige spoor heeft een vulling van vuil zand met veel baksteen- en mortelpuin. Tenslotte zijn in proefsleuf 1 tussen twee grachten ook puinige uitbraak sporen gevonden. In het profiel was te zien dat een uitbraakspoor door de vulling van de voorburchtgracht stak. Naast de uitbraak sporen is een beperkt aantal paalsporen aangetroffen.

Datering en interpretatie

Het formaat bakstenen in de uitbraak sporen op het terrein van de voormalige hoofdburcht komt voor vanaf de 17de eeuw.³² De stenen waren echter secundair gebruikt. Architect van den Brink beschrijft dat voor de nieuwe funderingen van het in 1861 gebouwde landhuis bakstenen zijn gebruikt die afkomstig waren van *het oude gebouw*.³³ De in de proefsleuven gevonden uitbraak sporen zijn afkomstig van het 19de-eeuwse landhuis dat na korte tijd weer werd afgebroken. De langs de uitbraak sleuven gevonden paalsporen kunnen afkomstig zijn van steigerpalen.

Het uitbraakspoor in het terrein vóór de voorburcht in proefsleuf 2 is afkomstig van een 18de-eeuws gebouw dat is ingetekend op de kadastrale minuut van 1832.

Uitbraak sporen van het 17de/18de-eeuwse landhuis zijn in de proefsleuven niet aangetroffen.

Opbouw van de ondergrond

Volgens de geomorfologische kaart bestaat de ondergrond ter plaatse uit verspoeld dekzand. De opgraving toonde verspoeld oud- en jong dekzand waarbij de overgang tussen beiden vervaagd is. Sporen van een natuurlijke bodemvorming (podzol) zijn nergens aangetroffen, het gehele terrein is afgetopt. De ondergrond ter plekke van de voor- en hoofdburcht bestaat uit dekzand met hier en daar dunne grindbankjes.

Bovenin is het dekzand meer geel van kleur, onderin grijs. Het dekzand is afgetopt en afgedekt door een puinig pakket van 40 cm dikte dat zonder een duidelijke scheiding overgaat in de bouwvoor en graszode.

Tussen de ringgracht en de buitengrachten ligt op het afgetopte dekzand en op de grachtvullingen een verrommeld pakket zand, waarin weinig puin werd aangetroffen. Een scheiding tussen dit pakket en de bouwvoor is niet zichtbaar. Buiten de buitenste gracht bestaat de opbouw boven het dekzand uit verrommelde lagen zand zonder puin en een bouwvoor.

Natuurlijke hoogte

Ondanks dat veel van de oorspronkelijke bodem is afgetopt, wijzen niet alleen de hoogtematen op een opduiking van het (oude) dekzand.³⁴ Binnen de ringmuur van de hoofdburcht is namelijk in het dekzand een roestlaagje (oervorming) geconstateerd. Het laagje liep vanaf de ringmuur naar het midden wat omhoog. Dit suggereert dat het dekzand binnen de ringmuur ook omhoog heeft gelopen en er dus sprake was van een opduiking van het oude dekzand. Voor de bouw van het kasteel Stoutenburg is van dit zandkopje gebruik gemaakt.

Waterhuishouding

De afvoer van de huidige sloten rond het onderzoeksgebied vindt in zuidwestelijke richting plaats, via de sloot langs de zuidzijde van de Stoutenburgerlaan, naar de Barneveldschebeek. Tussen de landschapsvijvers noordoostelijk van het terrein en het restant van de voormalige slotgracht ligt een bakstenen watergang. Volgens de minuutkaart uit 1832 geschiedde de waterafvoer van de buitengrachten (met een verbindingssloot tussen beide) via een sloot aan de noordzijde van de Stoutenburgerlaan. In de Late Middeleeuwen vond de waterafvoer van de grachten op eenzelfde wijze plaats: aan de zuidzijde van de Stoutenburgerlaan is een verbindingssloot tussen beide buitengrachten gevonden. Van hieruit moet een afvoersloot richting Barneveldschebeek hebben gelopen (op de plek van de huidige sloot?). De waterafvoer van de ring- en voorburchtgracht werd mogelijk verzorgd door de gracht die in het noordelijke terreindeel is aangesneden.

afbeelding 37: profiel over de ringmuur waarin zich een oplopend oerlaagje aftekent (het dunne oranje bandje). Zichtbaar is dat de ringmuur tegen de dekzandopduiking is aangebouwd. Ook de aftopping van het terrein is goed te zien.

Middels boringen is vastgesteld dat zich op een diepte van circa 1.20 m + N.A.P. (1.55 m beneden het huidige maaiveld) een band grijze en humeuze klei bevindt. Een dergelijke laag is een normaal verschijnsel in het oude dekzand en stamt uit een warmere periode binnen de laatste IJstijd (*Wechselien*).

Het kasteel

Ron Hulst

De aangetroffen grachten, fundamenten en bijbehorende sporen vormen de resten van het laat-middeleeuwse kasteel Stoutenburg. Door deze resten te interpreteren en te combineren ontstaat een duidelijk beeld van het kasteel. De plattegrond van het kasteel bestaat uit een omgrachte hoofdburcht met een eveneens omgrachte voorburcht. Het gehele kasteelterrein is ook weer omgracht met een dubbele gracht. Qua omvang, type en morfologie lijkt het kasteel Stoutenburg veel op andere burchten uit de 13de-eeuw.

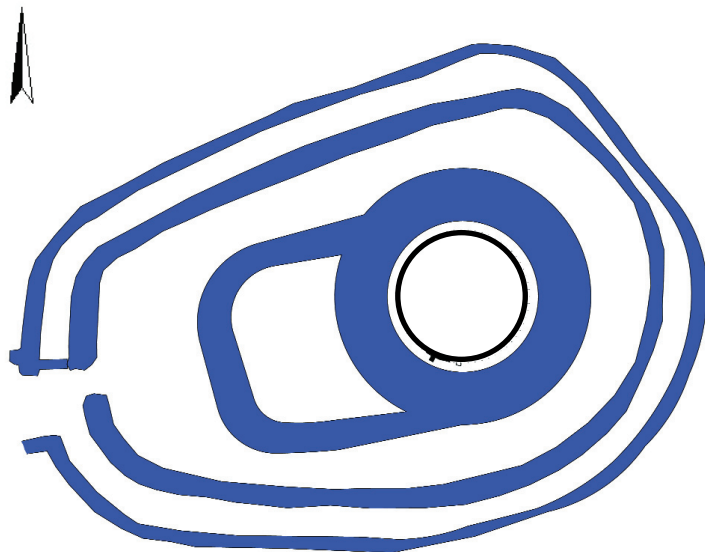
Het muurrestant wijst op een kasteel met een ronde ringmuur (hoewel een ovale of zelfs een polygone (veelhoekige) vorm niet is uit te sluiten). De hoogte van de ringmuur is onbekend, maar zal - gezien de breedte van het fundament - niet hoger zijn geweest dan een meter of drie. De steunberen tegen de buitenzijde ervan hebben de muur gestut tegen druk van binnenuit, afkomstig van een ophoging met grond uit de gegraven grachten, binnen de ringmuur. De ringmuur kan door zijn grondwerende functie als keermuur worden beschouwd.

Hoe hoog de ophoging was, is niet meer na te gaan; tijdens het proefonderzoek is geen spoor van een ophoging aangetroffen. Dát er inderdaad sprake is geweest van een verhoging is af te leiden uit de tekening van C. Pronk uit 1729 waarop het toenmalige landhuis op een heuveltje is weergegeven. Op de twee kadastrale minuutplannen uit 1823 en 1832 is binnen de ronde gracht een cirkelvormige arcering aangebracht die eveneens een verhoging suggereert. De hier gereconstrueerde ringmuur past goed in deze ronde arcering.

De gevonden ringmuur is blijkens de naden in secties opgebouwd. De reden kan zijn dat men - net als de archeologen - té veel last had van grondwater dat snel zorgde voor afkalving van de funderingssleuf in het dekzand. Hierom heeft men telkens een korte funderingssleuf gegraven, de bakstenen voor de fundering geplaatst en de bouwsleuf hierna dichtgegooid alvorens de volgende korte sleuf te graven.

Het losliggende fundament binnen de ringmuur ligt er bijna tegen aan. Een logische functie voor dit stuk metselwerk is als poer voor de fundering van een (onderkelderd?) gebouw of voor de fundering van een weergang op bogen, binnen de ringmuur. Bij het vrijgelegde stuk muur is echter geen verdere aanwijzing voor een weergang aangetroffen.

afbeelding 38: reconstructie van de plattegrond van het laat-middeleeuwse kasteel stoutenburg met ringmuur (zwart) en grachten(blauw).

0 100

Een alternatieve verklaring voor de twee steunberen buiten de ringmuur en de poer er binnen, dringt zich op aan de hand van een tweetal schriftelijke bronnen. In de rekeningen over de jaren 1328-1329 van de bisschop van Utrecht komt de volgende post voor:

Item van kalke, van stene, ende van goeten, daer men de boeghen ende die muren mede makede after die zale ie te vallen waren, 7.1. 8 s.

Er is sprake van een zaalgebouw (*zale*) waarvan de achtergevel waarschijnlijk geïntegreerd was in de ringmuur. Deze muur was in verval geraakt en moest gerepareerd worden.³⁵ In de jaren 1333-1334 was weer sprake van een grote reparatie aan het zaalgebouw:

Int eerste van dier tymmeringhe van dier groeter zael ende die mure, daer zi op staet, te verbeteren ende te helpen dat si niet en vel van 33500 steens, elc durent om 12 s. dat beloept 18 l. 18 s..

Om de muur te ondersteunen paste men steunberen toe:

Item van herden stene, daer men die piilre mede in die mure sloet 3 l. 9 s..

De steunberen (*piilre*) en de herbouwde ringmuur in secties, zoals deze in de proefsleuven zijn teruggevonden, én de binnen de muur liggende poer kunnen het gevolg zijn van de in de bronnen genoemde reparaties. De steunberen rond de gehele buitenkant van de ringmuur, zoals boven beschreven, komen in deze visie te vervallen. Inderdaad is van dergelijke steunberen rondom bij 13de-eeuwse ronde en polygone kastelen in Nederland zelden sprake.³⁶ De steunberen en het poervormig fundament doen eerder vermoeden dat het binnenterrein van de hoofdburcht bebouwd was.

De proefsleuven tonen dat de ringgracht geheel rond (dus zonder onderbreking zoals op het minuutplan uit 1832 is te zien) om de hoofdburcht heeft gelegen. De schriftelijke bronnen spreken van een *overster bruggh*e (over de ringgracht bij de hoofdburcht) en van een *nederster brugge* (over de gracht bij de voorburcht).³⁷ Een poort(gebouw) moet gezocht worden in het westen van de ringmuur, gericht op de voorburcht (in de lijn van de huidige Stoutenburgerlaan). Deze locatie is niet aangesneden door de proefsleuven. Vlakbij, in proefsleuf 6, is geen fundering aangetroffen maar wel veel puin dat ook binnen de ringmuur ligt. Dit kunnen de sloopresten zijn van een gebouw, mogelijk een poort of brughoofd.

Aan de westzijde van de hoofdburcht lag een iets kleinere voorburcht, eveneens door een gracht beschermd. Deze gracht was vermoedelijk verbonden met de ringgracht. Ook de voorburcht is bebouwd geweest, gezien de uitgebreide puinlaag van kloostermoppen in de gracht rond de voorburcht. Het is niet duidelijk of het hier gaat om slooppuin van een muur of van een ander bouwsel (poort of brug?).

De hoofd- en voorburcht werden samen beschermd door een ovaalvormig, dubbel grachtensysteem met een tussenliggende singel. Deze twee buitengrachten vormden een extra verdedigingslinie rondom de hoofd- en voorburcht van het laat-middeleeuwse kasteel Stoutenburg. Van de twee grachten is de binnenste de breedste. De diepte van de grachten is niet vastgesteld, maar de bodem lijkt op (iets) minder dan 2 m onder het huidige maaiveld te liggen.

In ieder geval moet een flinke hoeveelheid grond uit de grachten gekomen zijn, dat niet alleen voor de ophoging binnen de ringmuur kan zijn gebruikt, maar ook voor verdedigingswallen rond de grachten. Naar alle waarschijnlijkheid was op de singel - tussen beide buitengrachten - en mogelijk ook buitenlangs de grachten, een lage wal aanwezig, vergelijkbaar met andere kasteel-terreinen in Nederland in de 14de eeuw.³⁸ Er zijn echter geen concrete aanwijzingen dat tussen beide buitengrachten daadwerkelijk een wal heeft gelegen. Ook sporen van andere wallen, zoals langs de binnenzijde van de binnenste buitengracht of rond de voorbucht, ontbreken.

In de buitengrachten is sprake van venige en kleiige lagen. In tegenstelling tot de ringgracht zijn de buitengrachten niet of minder vaak opgeschoond zodat zich onder in de grachten veel materiaal kon verzamelen en zelfs veen is gevormd. In de grachtvullingen is veel plantaardig materiaal zoals takken en eikels gevonden maar ook bewerkt hout in de vorm van aangepunte paaltjes die plat lagen maar ook soms verticaal stonden. Zonder dat van een duidelijke constructie sprake was, kunnen dergelijke paaltjes afkomstig zijn van een oeverbeschoeiing.

De extra gracht, die als *verbindingsgracht* is bestempeld, heeft wellicht gediend om het systeem van de ringgracht en gracht rond de voorburcht vanuit de buitengrachten van water te voorzien. De *verbindingsvloot* verbond beide buitengrachten met elkaar en het geheel stond waarschijnlijk via een slotensysteem in verbinding met de Barneveldsebeek.

Datering van het kasteel

Het kasteel wordt in 1259 in de schriftelijke bronnen voor het eerst genoemd; in dat jaar schenkt Wouter van Amersfoort het kasteel, waarvan de bouw - en we nemen aan dat het *nieuwbouw* betrof - toen nog niet voltooid was, aan de bisschop van Utrecht. De ronde vorm van de hoofdburcht past goed in de 13de eeuw. Het proefonderzoek heeft echter géén resten van deze bouwfase opgeleverd (al tonen de aangetroffen fragmenten proto- en bijna steengoed uit de 13de eeuw aan dat het terrein toen al wél in gebruik was).

Welk materiaal bij de bouw van het kasteel Stoutenburg in 1259 werd benut, is niet vermeld. Vanaf het begin van de 13de eeuw werd baksteen (kloostermoppen) gebruikt in de kasteelbouw, voor die tijd werden andere bouwmaterialen toegepast zoals natuursteen en hout. Tot in de tweede helft van de 13de eeuw werden nog houten versterkingen gebouwd.³⁹ De gevonden fundering dateert uit het midden van de 14de eeuw. Hierin zijn echter erg veel kloostermoppen, die gezien hun afmetingen in de 13de eeuw thuishoren, secundair verwerkt. Het is redelijk om te veronderstellen dat deze bakstenen bij de bouw van het kasteel in 1259 zijn gebruikt en we hier te maken hebben met 14de-eeuwse reparaties of verbouwingen waarbij veel 'oude' bakstenen zijn hergebruikt. Zonder het verband te kunnen aantonen, kan gewezen worden op een schriftelijke bron waarin vermeld wordt dat de bisschop van Utrecht nieuwbouw in Stoutenburg heeft laten uitvoeren. De bron stamt uit 1317 nadat de bisschop de volledige zeggenschap over de versterking had gekregen.⁴⁰

Over het gehele terrein en met name ter plekke van de grachten zijn vele scherven van steengoed uit de 14de eeuw geborgen (in grotere aantallen dan het 13de-eeuwse materiaal) Dit wijst erop dat de burcht toen (intensief?) bewoond en gebruikt werd.

De ringgracht rondom de burcht is archeologisch niet goed te dateren omdat deze herhaaldelijk is opgeschoond. Toch mogen we, op grond van dezelfde ronde plattegrond van de ringmuur als van de ringgracht, aannemen dat ze bij elkaar horen en gelijktijdig zijn aangelegd. De vulling van de voorburchtgracht is op één plaats onderzocht en bevat materiaal uit de 13de eeuw - zij het weinig - en deze zou dus gelijk met de hoofdburcht kunnen zijn aangelegd. Uit de vulling kwam voornamelijk materiaal uit de 14de, 15de en 16de eeuw. Is dit de periode dat de gracht open heeft gelegen? Enkele jongere vondsten (tot aan de 18de eeuw) duiden echter op mogelijke verrommeling van de vulling en op onbetrouwbaarheid van bovenstaande datering en interpretatie.

Op twee plaatsen zijn de diepste vullingen van de buitengrachten op vondsten onderzocht. Het betreft hier materiaal uit de 14de tot de 18de eeuw; onder meer scherven van steengoed uit de 14de eeuw, laat-middeleeuwse pijlpunten en een munt uit 1768. Gezien de veenvorming zijn deze grachten niet of nauwelijks opgeschoond. Het lijkt of deze grachten wat jonger zijn en lang hebben opengelegd (volgens de kadastrale minuutplannen waren delen van deze grachten tot in de 19de eeuw open). Ook hier geldt echter voorzichtigheid met de datering en interpretatie.

Op basis van de archeologische gegevens lijken voor- en hoofdburcht gelijktijdig te zijn, maar niet goed is vast te stellen of dit ook geldt voor het stelsel van de buitengrachten. Misschien zijn de omgrachte hoofd- en voorburcht eerst aangelegd en behoren de beide buitengrachten bij een latere fase in de verdediging van het kasteel Stoutenburg. Een dergelijk stelsel van buitengrachten was geen ongewoon verschijnsel rondom een ronde hoofdburcht met ringgracht en voorburcht in de 13de en 14de eeuw.⁴¹

Pré-kasteelfase?

Op het voorburchtterrein, tussen de ringgracht en de voorburchtgracht, ligt een greppel (die echter geen vondstmateriaal heeft opgeleverd). In het gebied tussen de voorburchtgracht en de buitengrachten in het westen van het onderzoeksterrein is een vergelijkbare greppel aangesneden. De greppels hebben ook dezelfde breedte. Met welke bedoeling de sloten of greppels ooit zijn gegraven, is niet duidelijk. Het skelet van de koe met foetus in de tweede greppel duidt op agrarische activiteiten.

In de vulling van die tweede greppel (met daarin ook het vrijwel complete kannetje van bijna steengoed van rond 1300) is ook één enkel fragment Pingsdorf-aardewerk aangetroffen dat dateert uit de 12de of vroege 13de eeuw, dus van vóór het kasteel.

Het terrein bevat dus mogelijk ook resten die behoren bij een oudere bewoningsfase, die vooraf ging aan de bouw van het kasteel Stoutenburg. Het terrein had toen mogelijk een agrarische bestemming.

Vergelijkbare burchten in Nederland

Voor een vergelijking met andere burchten in Nederland is de periode 12de tot en met de 14de eeuw van belang. In deze eeuwen kwamen drie soorten kastelen voor, die elkaar min of meer in de tijd opvolgden. Het *motte-kasteel* (van circa 1100 tot circa 1250) was een opgeworpen heuvel, al dan niet op een natuurlijke terreinverhoging. De heuvel was omgracht en op de top stond een houten of stenen versterking. Het motte-kasteel had primair een militaire functie.⁴² In de periode van circa 1200 tot circa 1325 werden *ronde (ovale)* en *polygone* (veelhoekig) kastelen gebouwd. Er was sprake van een ronde of polygone ringmuur waarbinnen gebouwen stonden. De burchten waren omgracht, vaak met een dubbel grachtenstelsel. Naast de militaire functie was bij deze kastelen ook de woonfunctie van belang. In de eerste helft van de 13de eeuw werden zowel ronde of polygone kastelen én motte-kastelen gebouwd. De sociale status (en dus de rijkdom) van de eigenaars/bewoners speelden hierbij ook een rol.⁴³ De ronde of polygone

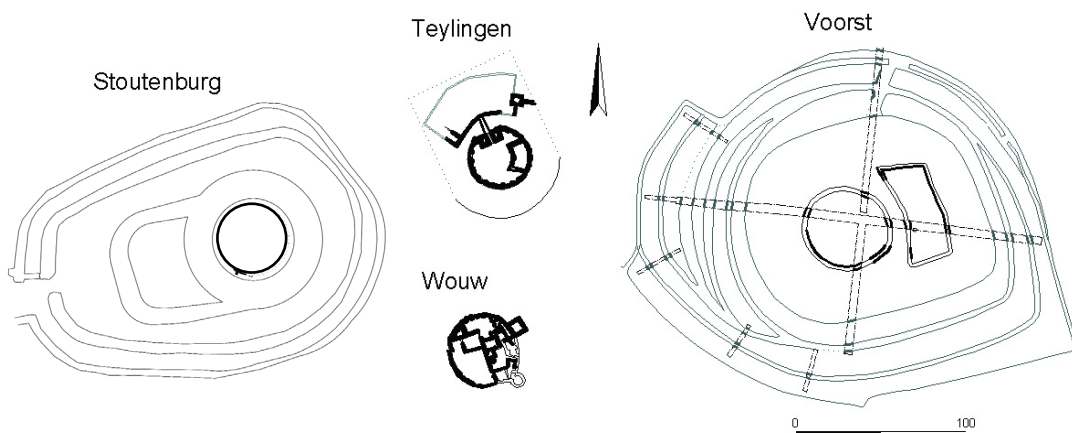
kastelen werden gebouwd door de voornaamste feodale territoriale heren en de hoge adel in het gebied, de bouwers van de (inmiddels wat ouderwetse) motte-kastelen behoorden tot een lagere sociale klasse. Na circa 1275 kwamen kastelen met een *vierkante* plattegrond in opkomst.

Kasteel Stoutenburg werd halverwege de 13de eeuw gebouwd door een lid van de hoge adel in het bisdom Utrecht, Wouter van Amersfoort, in samenwerking met de bisschop. Voor zover de gegevens van het proefonderzoek toelaten, komt het kasteel Stoutenburg qua omvang en morfologie het best overeen met ronde en polygone burchten uit de 13de-eeuw.

Vergelijking met archeologische resten van andere ronde burchten in Nederland.

In Nederland zijn zeventien ronde en polygone burchten uit de 13de eeuw archeologisch onderzocht.⁴⁴ De onderzoeken werden veelal uitgevoerd door middel van proefsleuven door het kasteelterrein en

afbeelding 39: plattegronden van vier 13de-eeuwse ringburchten: Stoutenburg, Teylingen (naar Hoek 1986, 128), Wouw (naar Van Nispen tot Sevenear 1943), en Voorst (naar Verlinde 1983, 19).

beperkten zich vaak tot de hoofdburcht. Van een zestal is ook de voorburcht onderzocht. In een paar gevallen (b.v. Leiden en Oostvoorne) is een motte-kasteel in de 13de-eeuw 'gemoderniseerd' door op de top een ringmuur te bouwen (dit zou ook voor Kasteel Stoutenburg kunnen gelden).

Kastelen Voorst, Teylingen en Wouw

Een drietal burchten met een ronde of ovale ringmuur omgeven door een gracht, dienen ter vergelijking: de burchten van *Teylingen* (nabij Voorhout) en *Wouw* (in het westen van Noord-Brabant) en kasteel *Voorst* (nabij Zwolle).

Kasteel Voorst bezat, evenals Stoutenburg, een stelsel van buitengrachten en/of sloten. Of rond de burcht van Teylingen buitengrachten aanwezig waren is niet bekend en te Wouw zijn door later aangelegde versterkingen de 13de-eeuwse voorburcht en de eventuele buitengrachten waarschijnlijk verdwenen. De voorburchten van Voorst en van Teylingen zijn qua vorm en omvang met elkaar te vergelijken. Op het kasteel van Teylingen na, zijn van de burchten geen bovengrondse resten bewaard gebleven. De 13de-eeuwse ringmuur en het casco van de woontoren staan in Teylingen nog overeind. De ringmuren van alle vier de burchten hebben een middellijn die varieert tussen 35 en 45 m. Zoals Teylingen en Wouw laten zien, kon binnen de ringmuur één enkel en groot torenachtig gebouw staan (Teylingen), of meerdere kleine gebouwen (Wouw).

Het stuk fundering van de ringmuur van Stoutenburg heeft een dikte van 70 cm tot 1 m. Deze dikte is te vergelijken met de

dikte van de ringmuren van de andere burchten behalve Voorst, die een fundering heeft van 2 m dikte. De ringmuur inclusief de steunberen (voor een weergang) is te Wouw en Teylingen 2 m dik. Dergelijke steunberen zijn in Stoutenburg niet aangetroffen. Wel zijn aan de buitenzijde van de ringmuur twee steunberen aanwezig. De ringmuren van Teylingen en van Wouw hebben ook aan de buitenzijde steunberen. Waarschijnlijk ondersteunden deze de muren van gebouwen die tegen de binnenzijde van de ringmuur waren aangebouwd. Samen met de bakstenen poer binnen de ringmuur zijn de steunberen een aanwijzing dat ook kasteel Stoutenburg een gebouw had dat tegen (en op) de ringmuur stond.⁴⁵

Het proefonderzoek heeft geen poortgebouw te Stoutenburg opgeleverd, maar volgens een rekening over 1408-1409 moet een poort aanwezig zijn geweest, want deze wordt uitgebreid opgeknapt.⁴⁶ De fundamenten (van de torens) van een dergelijke poort zijn te Teylingen nog aanwezig.

Qua oppervlakte is de voorburcht van Stoutenburg - voor zover die is te reconstrueren - te vergelijken met de voorburchten van Voorst en Teylingen, maar de plattegrond is qua vorm afwijkend. Archeologische resten van bebouwing op de voorburcht zijn in de proefsleuven niet aangetroffen maar het vele puin in de voorburchtgracht duidt op eens aanwezige muren. Het stelsel van buitengrachten zal bij geen enkele burcht hetzelfde zijn geweest omdat de eigenschappen van het terrein hierbij een rol hebben gespeeld (vochtigheid, aan- en afvoer van water, e.d.).

Sloop van het kasteel

De schriftelijke bronnen vermeldden dat het kasteel in 1495 door Gelderse troepen werd ingenomen en in brand gestoken.⁴⁷ In de jaren 1542 en '43 is het kasteel uiteindelijk gesloopt. De stenen werden voor hergebruik uit de fundamente gebroken en verkocht.

Het is aannemelijk dat de tijdens het proefonderzoek aangetroffen puinlagen op de funderingsresten van de ringmuur en in de grachten afkomstig zijn van deze sloop. Het puin van kloostermoppen en mortelresten in de ringgracht moet afkomstig zijn van de afbraak van de ringmuur en eventuele bebouwing op het hoofdburchtterrein. Het puin ligt voornamelijk buiten de ringmuur en in de gracht als gevolg van het wegwerpen van onbruikbaar sloopmateriaal.

Vijftig meter naar het westen duidt puin in de voorburchtgracht de plaats aan, waar de voorburcht gezocht moet worden; ook hier heeft een bakstenen bouwsel gestaan.

De oudste vondsten uit de puinlaag, onder meer steengoed uit de 14de en 15de eeuw, zijn niet indicatief voor de sloopdatering van het laat-middeleeuwse kasteel; omdat de gracht rond de ringmuur tot in de 19de eeuw open heeft gelegen (en is opgeschoond), kan vondstvermenging hebben plaatsgevonden.

Tijdens de definitieve sloop van het kasteel Stoutenburg in de jaren 1542 en '43 is mogelijk veel van het fundament verdwenen omdat uit overgeleverde rekeningen blijkt, dat toestemming werd verleend stenen uit de fundamente te breken.⁴⁸

afbeelding 40: het restant van kasteel Teylingen geeft een goede indruk van kasteel Stoutenburg qua vorm, omvang en type.

Conclusie en aanbevelingen

Ron Hulst & Francien Snieder

Met dit onderzoek is vastgesteld dat binnen het onderzoeksgebied overblijfselen van het kasteel Stoutenburg liggen. Deze bestaan uit funderingsresten, grachten, greppels en sloten, pakketten van afbraakpuin en veel archeologisch vondstmateriaal zoals aardewerkscherven, botmateriaal en diverse voorwerpen (zoals pijlpunten) uit de Late Middeleeuwen.

De hoofdburcht heeft bestaan uit een kunstmatige verhoging omringd door een cirkelvormige muur en lag op een opduiking van het dekzand. Binnen de ringmuur heeft bebouwing gestaan waarvan spaarzame resten zijn aangetroffen. De kans dat nog meer funderingen van de ringmuur en van de bebouwing van de hoofdburcht onder de grond zitten is ondanks de aftopping van het terrein groot. De ringgracht rondom de hoofdburcht is tot in de 19de eeuw regelmatig opgeschoond maar de kans, dat zich onder het afbraakpuin in de grachttoever bij de ringmuur nog lagen bevinden die informatie kunnen bevatten over de bouwdatering van het laat-middeleeuwse kasteel is aanwezig.

De voorburcht heeft bestaan uit een omgracht terrein. Gezien het puin van kloostermoppen in de voorburchtgracht is ook hier niet uit te sluiten dat er nog laat-middeleeuwse funderingsresten onder de grond zitten. Deze gracht is eerder dan de overige grachten gedempt, zodat angenommen mag worden dat hier de laat-middeleeuwse vullingen nog aanwezig zijn. De venige vulling van de buitengrachten en het laat-middeleeuwse vondstmateriaal geven aan dat de grachten informatie kunnen leveren over de bewoning van het kasteelterrein.

Het terrein tussen de voorburcht en de buitengrachten heeft met de vondst van een greppel met 12de- en vroeg 13de-eeuws materiaal vermoeden doen ontstaan dat zich hier bewoningssporen kunnen bevinden uit de periode voorafgaand aan de bouw van het laat-middeleeuwse kasteel Stoutenburg.

Gaafheid en conservering

Alle aangetroffen sporen ter plaatse van het kasteelterrein zijn afgetopt en worden afgedekt door puinige lagen of bouwvoor. De laat-middeleeuwse baksteenfundering van de ringmuur is goed bewaard gebleven, hoewel deze plaatselijk verstoord is door de bouw en sloop van het 19de-eeuwse landhuis, waarvan de uitbraaksporen duidelijk in de ondergrond zichtbaar zijn. Uitbraaksporen van het laat-middeleeuwse kasteel zijn bij dit vooronderzoek niet gevonden; wel veel afbraakmateriaal dat een grote verspreiding kent in de vorm van puinlagen. De grachten bevinden zich voor een groot deel onder de grondwaterspiegel, objecten uit de veelal venige vullingen zijn hierin goed bewaard zijn gebleven; de vondsten van uitstekend geconserveerde pijlpunten en de munt tonen dit aan. De grachten zijn in het verleden (meerdere malen) opgeschoond waardoor een deel van de oude vulling is verdwenen en materialen van verschillende datering in de vulling verrommeld zijn geraakt.

Waardering

Op grond van de gegevens, die het inventariserend veldonderzoek heeft opgeleverd, is de archeologische waarde van het terrein van het voormalige kasteel Stoutenburg inclusief het stelsel van de buitengrachten *hoog*.

De resten van het middeleeuwse kasteel Stoutenburg hebben, naast een nationaal wetenschappelijk belang, grote lokale waarde, vanwege de nauwe relatie met de geschiedenis van Amersfoort en de directe omgeving / regio.

De belevingswaarde van het kasteel Stoutenburg is *hoog* en volgens de waarderingscriteria uit het KNA zijn de resten ervan daarmee al behoudenswaardig, waardering op de overige criteria is hiermee niet meer nodig.

Aanbevelingen

De hoge archeologische waarde van het terrein van het voormalige kasteel Stoutenburg inclusief het stelsel van de twee buitengrachten heeft gevolgen voor de status van het terrein.

De volgende aanbevelingen worden door de Sectie Archeologie van de Gemeente Amersfoort gedaan:

Behoud door bescherming:

Status Gemeentelijk Monument

Ter voorkoming van aantasting van aanwezige archeologische waarden is een wettelijke bescherming noodzakelijk. Die bescherming verkrijgt het terrein door plaatsing op rijks- of gemeentelijke monumentenlijst. Nu, ter voorbereiding van nieuw aanwijzingsbeleid, het rijk niet of nauwelijks aanwijst, is plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst geboden, om de noodzakelijke bescherming te kunnen geven. Het betekent dat de archeologische omstandigheden onveranderd zullen blijven (behoud 'in situ').

De aanwijzing tot een gemeentelijk archeologisch monument heeft gevolgen voor het inrichtingsplan 'Heerlijkheid Stoutenburg'. Het terugbrengen en beleefbaar maken van de cultuurhistorische waarden van het laat-middeleeuwse kasteelterrein door middel van het open graven van grachten rondom het voor- en hoofdterrein van het kasteel en nieuwbouw op het kasteelterrein (voor- of hoofdburcht) kunnen alleen onder bepaalde voorwaarden worden uitgevoerd. In dit licht moeten ook de plannen voor sloop van de opstallen Stoutenburgerlaan 8A en de verlegging van de Stoutenburgerlaan worden gezien.

Door het treffen van bepaalde fysieke maatregelen, met als doel de archeologische waarden 'in situ' te behouden, zou het toch mogelijk zijn de bestaande plannen voor uitgraven van grachten en nieuwbouw te verwezenlijken.

Hierbij moet aangetekend dat het terrein van de voorburch het meest kwetsbare deel van het voormalige kasteelterrein is en bovendien belangrijke archeologische gegevens over bewoning voorafgaande aan de bouw van het kasteel bevat. Wij adviseren dan ook om eventuele herbouw van een kasteel plaats te laten vinden op het hoofdterrein.

Daarnaast adviseren wij om te onderzoeken of aanvullende maatregelen getroffen kunnen worden ter bescherming van de aanwezige archeologische waarden. Te denken valt aan het ophogen van het terrein met een zandpakket. De dikte van het pakket zal mede afhangen van toekomstige bouw-

werkzaamheden. Hoe dik de ophoging ook zal worden; de vraag blijft wel, wat de invloeden tengevolge van de druk van de ophoging en van de bouwwerkzaamheden zijn op de archeologische resten in de ondergrond. Deze effecten dienen vooraf onderzocht te worden. Ook andere technieken om de archeologische waarden duurzaam te conserveren zullen bij de verdere uitwerking van de plannen betrokken moeten worden.

Behoud door opgraven

Een alternatief voor bescherming door behoud is bescherming door opgraven (behoud 'ex situ'). Het behoud van de archeologisch resten bestaat in deze optie uit het volledig documenteren (tekenen, beschrijven, fotograferen etc.) van alle oudheidkundige fenomenen. Het inrichtingsplan 'Heerlijkheid Stoutenburg' hoeft in dit alternatief niet aangepast te worden.

Er kleven evenwel grote praktische en financiële consequenties aan deze optie. Tijdens het inventariserende veldonderzoek is gebleken dat door de hoge grondwaterspiegel een wetenschappelijk verantwoord archeologisch onderzoek niet zonder meer mogelijk is. Een onderzoek is alleen mogelijk als met behulp van grondwater verlagende technieken (bronbemaling) in droge omstandigheden kan worden opgegraven. Hierbij dient het gehele kasteelterrein vlakdekkend te worden opgegraven. Tengevolge van de lange duur van dit onderzoek en de toe te passen techniek om het grondwaterpeil te verlagen zullen de kosten hoog zijn.

Conclusie

De archeologische waarde van het kasteelterrein Stoutenburg is hoog en dient daarom behouden te blijven. De voorkeur gaat daarbij uit naar behoud door bescherming 'in situ', boven de mogelijkheid van een volledig archeologisch onderzoek van het terrein. Een advies voor aanwijzing als gemeentelijk monument wordt aan het gemeentebestuur voorgelegd. Indien de Stichting Het Utrechts Landschap, in het kader van het inrichtingsplan 'Heerlijkheid Stoutenburg', de cultuurhistorische waarden van het middeleeuwse kasteelterrein zichtbaar wil maken en hierbij grondverstorende werkzaamheden voorzien zijn, dient vooraf overleg plaats te vinden met het bevoegd gezag: de Gemeente Amersfoort, Sectie Archeologie.

Kwetsbaarheid van de resten

Het onderzoeksterrein Stoutenburg ligt in een gebied met grotendeels verspoelde dekzanden van het dal van de Barneveldsebeek. Volgens de bodemkaart van Nederland gelden voor het gebied de grondwatertrappen III en IV. Dit betekent dat de gemiddelde hoogste grondwaterstand 40 cm beneden het maaiveld ligt en de gemiddelde laagste grondwaterstand varieert van 80 tot 120 cm onder het maaiveld. Tijdens het proefonderzoek (in de wintermaanden uitgevoerd) werd een grondwaterstand geconstateerd tussen 80 en 100 cm onder het maaiveld. In de zomermaanden staat het grondwater hoger.

De archeologische sporen en objecten die zich onder de grondwaterspiegel bevinden zijn goed bewaard gebleven. De relatief

hoge grondwaterstand heeft echter ook een groot nadeel. Grote delen van het grachtenstelsel van het laat-middeleeuwse kasteel hebben tot in het begin van de 20ste eeuw open gelegen.⁴⁹ Gedurende het proefonderzoek bleek het verloop van de oude grachten goed te voorspellen omdat de graafmachine dieper dan normaal in het vochtige terrein wegzakte (soms dieper dan de assen). Archeologische sporen en objecten kunnen hierdoor verstoord worden.

Het terrein is slecht toegankelijk voor (graaf)machines. Ten gevolge van de hoge grondwaterspiegel is het instortingsgevaar van de wanden van opgravingsputten groot. Bovendien is een archeologisch vlak op of net onder het grondwaterniveau, ondanks het gebruik van een waterpomp, erg kwetsbaar en door de modder niet goed leesbaar. Het bovenstaande geldt met name voor het westelijke deel van het onderzoeksterrein, dus ter plekke van de voorburcht en het terrein vóór de voorburcht, en natuurlijk ter plekke van alle grachten.

De hoofdburcht ligt wat hoger dan de rest van het terrein, omdat hier sprake is van een opduiking van het dekzand. De archeologische fenomenen, zoals de resten van de fundering van de ringmuur van de burcht, worden hier afgedekt door een dunne laag afbraakpuin en een circa 50 cm dikke egaliseringslaag. Rekening houdende met de hoogste grondwaterspiegel van 40 cm onder het maaiveld liggen alle funderingsresten onder het niveau van het grondwater. Alleen bij de laagste stand liggen de resten juist boven het grondwaterniveau. Opgraven in dit natte gebied heeft het grote

gevaar in zich dat, zonder grondwaterverlagende technieken, archeologische fenomenen verdwijnen en geen consolidering (in situ bewaren) meer kan plaatsvinden. Tijdens het proefonderzoek is helaas een klein deel van een laat-middeleeuwse steunbeer door het grondwater ingestort omdat het dekzand, waar het is ingegraven, onder het fundament wegspoelde.

Uit bovenstaande moet de conclusie worden getrokken dat door de hoge grondwaterstand in het onderzoeksgebied het gehele terrein van het voormalige laat-middeleeuwse kasteel Stoutenburg erg kwetsbaar is en zeer slecht toegankelijk is voor (graaf-) machines en dat (graaf-)werkzaamheden zonder een kunstmatige verlaging van het grondwaterpeil (bronbemaling) niet uitgevoerd dienen te worden.

Tot besluit

Op 9 januari 2007 is het kasteelterrein Stoutenburg als gemeentelijk archeologisch monument aangewezen door het te plaatsen op de gemeentelijke monumentenlijst.

Samenvatting

Ron Hulst

Het onderzoeksgebied Stoutenburg ligt in het dal van de Barneveldschebeek in de Gelderse Vallei in het uiterste oosten van de provincie Utrecht. De eigenaar, Stichting Het Utrechts Landschap, heeft het inrichtingsplan '*Heerlijkheid Stoutenburg*' ontwikkeld dat onder meer tot doel heeft de historische waarden van het middeleeuwse kasteel Stoutenburg terug te brengen. De Stichting heeft hiertoe de sectie Archeologie van de gemeente Amersfoort opdracht gegeven een inventariserend onderzoek op het voormalige kasteelterrein uit te voeren. Dit onderzoek vond plaats in de periode 5 december 2005 tot en met 13 januari 2006 door middel van proefsleuven.

Doel van het onderzoek was het vaststellen van de af- of aanwezigheid, aard, omvang, conservering en ligging van archeologische resten, met name van de grachten, hoofdburcht en voorburcht van het laat-middeleeuwse kasteel en van latere bouwfases van het landhuis Stoutenburg, binnen het plangebied.

Kasteel Stoutenburg

Volgens schriftelijke bronnen dateert kasteel Stoutenburg uit de 13de eeuw. Het werd gebouwd door een lid van de hoge adel in het bisdom Utrecht, Wouter van Amersfoort, in samenwerking met de bisschop. Deze Wouter hoorde tot een geslacht van ministerialen dat nauw aan de bisschop van Utrecht was gelieerd. De ministerialen beheerden voor de bisschop goederen en oefenden diverse ambten uit.

Wouter van Amersfoort was in het erfelijke bezit van het *schoutambt van Amersfoort*. In

1259 verleende de bisschop stadsrechten aan Amersfoort waardoor Wouter de zeggingsmacht in deze plaats verloor. Op dezelfde dag schonk Wouter het kasteel aan de bisschop, die de burcht aan Wouter in leen afstond onder de voorwaarde dat de burcht een 'open huis' werd van het Sticht Utrecht. Dit betekende dat de bisschop het kasteel kon vorderen, bijvoorbeeld in tijden van gevaar (bezetting met troepen). In 1495 werd het kasteel door Gelderse troepen ingenomen en in brand gestoken en in 1542 en '43 uiteindelijk gesloopt. Over de vorm en opbouw van het kasteel zijn geen betrouwbare bronnen. Op het kadastrale minuutplan uit 1832 zijn een cirkelvormige ringgracht en een dubbele, ovaalvormige buitengracht rond het voormalige kasteelterrein ingetekend.

Landhuizen

In de 17de eeuw staat een klein landhuis op een verhoging op de oude kasteellocatie, dat daarna een aantal maal is verbouwd. In 1861 is op dezelfde locatie een kasteelachtig buitenhuis neergezet - eveneens op een verhoging. De exacte ligging van dit kasteel blijkt uit het kadastrale minuutplan uit 1865. Tijdens de nieuwbouw van het buitenhuis zijn oude funderingsresten bestaande uit kloostermoppen en oerbrokken aangetroffen. Het buiten werd reeds na 15 jaar weer afgebroken.

In 1956 is de Stoutenburgerlaan, die eerst rond het kasteelterrein liep, verlegd dwars over het kasteelterrein heen. Tijdens deze werkzaamheden is door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek een kort archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Hierbij zijn een doorsnede van de ringgracht en puinkuilen gedocumenteerd. Er zijn geen muurresten aangetroffen.

Resultaat uit het archeologisch onderzoek

Het terrein van de vermoedelijke hoofdburcht binnen de cirkelvormige ringgracht is door middel van vier proefsleuven onderzocht. Hierbij is een deel van een cirkelvormige ringmuur met een middellijn van ongeveer 40 m en twee naar buitengerichte steunberen aangetroffen. Het fundament bestond uit kloostermoppen met een grondslag van keien en oerbrokken en is in secties opgebouwd. De ronde ringmuur is een bouwwijze die in de 13de eeuw gebruikelijk was (in de 14de eeuw bouwde men kastelen met een vierkante of rechthoekige vorm) en het grote formaat kloostermoppen past ook in de 13de eeuw. Het kasteel komt qua vorm en omvang overeen met andere 13de-eeuwse ronde burchten in Nederland. Het aangetroffen deel van het fundament is echter van een latere datum en betreft een 14de-eeuwse reparatie of aanpassing van de 13de-eeuwse ringmuur. De ringmuur is gebouwd op (of beter: om) een natuurlijke verhoging in het landschap. Het terrein binnen de ringmuur is mogelijk verder opgehoogd geweest met grond uit de grachten. Deze hoogte is na sloop van het kasteel in de 16de eeuw in het landschap achtergebleven. Hierop zijn de latere landhuizen geplaatst.

Van bebouwing binnen de ringmuur zijn bij dit onderzoek geen sporen aangetroffen behalve een poer van kloostermoppen vlak tegen de ringmuur. Samen met de twee buitenwaarts gerichte steunberen vormt

deze mogelijke de fundering van bebouwing (een zaalgebouw?) tegen of op de ringmuur, ter plaatse van bovengenoemde reparatie of aanpassing.

Rond de hoofdburcht is een ringgracht (slotgracht) aangetroffen. De sporen wijzen erop dat de ringgracht tot in de 19de eeuw vele malen is opgeschoond. In de vulling is veel afbraakpuin van het kasteel en het 19de-eeuwse buitenhuis aanwezig.

Ten westen van de hoofdburcht ligt het eveneens omgrachte voorburchtterrein. De voorburchtgracht is vermoedelijk verbonden met de ringgracht en in de vulling is veel puin van kloostermoppen gevonden dat wijst op bebouwing op de voorburcht (poort of bruggehoofd?). De gracht is eerder (16de eeuw?) dan de ringgracht gedempt.

Het gehele terrein met voor- en hoofdburcht is omringd door een dubbele buitengracht met singel. Radiaal gegraven proefsleuven hebben de ligging van de buitengrachten aangesneden zoals die zijn weergegeven op de kadastrale minuut uit 1832.

De venige vullingen en de vondsten van laat-middeleeuws materiaal (zoals de 14de-eeuwse scherven en de pijlpunten) geven aan dat ook deze grachten informatie kunnen leveren over de bewoning van het kasteelterrein. In de buitengrachten is ook veel aardewerk uit de 17de/18de tot de 19de eeuw gevonden. Uit één van de buitengrachten is een Overijsselse duit uit 1786 geborgen. Vondsten van recent materiaal (onder andere prikkeldraad) tonen dat delen van de grachten tot in recente tijden nog openlagen.

afbeelding 41: fundering van de ringmuur van het laat-middeleeuwse kasteel Stoutenburg tijdens het onderzoek, met een uitgegraven deel van de ringgracht

Mogelijk stamt het dubbele grachtenstelsel met een singel rond de hoofd- en de voorburcht uit een latere, 14de-eeuwse fase.

Tussen de voorburcht en de buitengrachten is een greppel met veel 13de-eeuwse aardewerkscherven aangesneden. Het materiaal duidt mogelijk op bewoning of gebruik van het terrein in de 13de eeuw of eerder (er is één Pingsdorf-scherf uit de 12de of vroeg 13de eeuw gevonden).

Er zijn geen sporen aangetroffen van het landhuis uit de 17de/18de eeuw. Funderingen van een pand dat op de kadastrale minuut van 1832 ingetekend is, verstoorden de bovengenoemde laat-middeleeuwse greppel. Van het kasteelachtige buitenhuis uit 1861 zijn uitbraaksleuven van de funderingen aangesneden.

Het inventariserende archeologische onderzoek heeft aangetoond dat, buiten de vergraven ringgracht, alle grachten nog in de ondergrond aanwezig zijn. De onderkant van het fundament van de ringmuur van de burcht ligt op een dieper niveau dan sloop van het buitenhuis uit 1861 ging. Het is aannemelijk dat veel van de ringmuur nog in de ondergrond aanwezig is. Ter plekke van de 19de-eeuwse funderingen is het muurwerk wél aangetast. De aangetroffen poer van kloostermoppen laat zien dat laat-middeleeuwse funderingen binnen de ringmuur nog aanwezig kunnen zijn. Een aanwijzing voor bebouwing op de voorburcht bestaat uit het puin van kloostermoppen uit de voorburchtgracht. Op de terreinen van voor- en hoofdburcht kunnen zich nog laat-middeleeuwse bouwresten bevinden.

Door de hoge grondwaterstand zijn de archeologische sporen en voorwerpen goed bewaard. Deze grondwaterstand heeft echter ook een nadeel omdat het terrein hierdoor slecht toegankelijk is voor (graaf) machines. Op het gehele voormalige kasteelsterrein (de hoofdburcht, de voorburcht met hun grachten en de gehele zone tot aan en inclusief de beide buitengrachten) zouden geen grondwerkzaamheden moeten plaatsvinden.

Het terrein van het kasteel inclusief het stelsel van buitengrachten, heeft een *hoge* archeologische waarde. Als consequentie hiervan is het terrein aangewezen als gemeentelijk archeologisch monument.

Noten

- 1 Hulst, 2006.
 - 2 Vista, 2004.
 - 3 Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Stichting voor Bodemkartering, 1977, blad 32 Amersfoort.
 - 4 2M9: vlakke, 2R2: dalvormige laagte.
 - 5 3N5: laagte zonder randwal (incl. uitblazingsbekken), niet moerassig.
 - 6 3K14; dekzandrug, al dan niet met oud bouwlanddek, reliëfsubklasse 3: hoogte ½ - 1½ m.
 - 7 Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Stichting voor Bodemkartering, 1966, blad 32 West Amersfoort.
 - 8 pZg23: lemig fijn zand, grondwatertrappen III en IV.
 - 9 Hn21: veldpodzolgronden, leemarm en zwak lemig zand.
 - 10 Door archeologen van de Gemeente Amersfoort geconstateerd tijdens een overleg met een vertegenwoordiger van Het Utrechts Landschap, op 1 september 2005 ter plaatse van het onderzoeksgebied.
 - 11 Alle historische gegevens zijn ontleend uit het desbetreffende artikel van H. Jansen en D. Bente in: Kastelen en ridderhofsteden in Utrecht, 1995, p 425-428.
 - 12 Janssen, 1988, p. 123 met afbeelding van de tekening.
 - 13 Rijksarchief Utrecht, topografische atlas, nr.14.
 - 14 Rijksarchief Utrecht, topografische atlas, nr. 6.
 - 15 Rijksarchief Utrecht, L2183.
 - 16 Koninklijkhuysarchief, L12117.
 - 17 Van den Brink, 1866.
 - 18 Janssen, 1990, 131.
 - 19 Janssen, 1990, 131.
 - 20 In onderzoek, Gemeente Amersfoort.
 - 21 Hulst 2005
 - 22 College voor Archeologische Kwaliteit, 2005.
 - 23 In proefsleuf 6 is ter plaatse van de ringmuur geen fundament of steunbeer aangetroffen, maar wel veel baksteenpuin van vergelijkbaar formaat kloostermoppen. In proefsleuf 4 komt ter plaatse van de fundering eveneens veel puin van kloostermoppen voor, maar hier is niet verdiept om een eventueel aanwezig fundament op te zoeken.
 - 24 De bovenzijde van de ringmuurfundering ligt op 2.10 m + N.A.P.
 - 25 Van Engelenhoven 2005, 24.
 - 26 Het fundamentblok werd aangetroffen op een niveau van 2.00 m + N.A.P.
-

- 27 de bodem van de ringgracht is op 0.80 m + N.A.P. aangetroffen. en Janssen, 1990, 234.
- 28 De bakstenen uit het cirkelvormige fundament hebben afmetingen van ? x 13 x 6 tot 7 cm. 40 Janssen, 1988, 122.
- 29 De bodem van de voorburchtgracht is op 1.36 m + N.A.P. aangetroffen. 41 b.v. Verlinde, etc.,1983, 17-36.
- 30 De formaten variërende van ? x 14.5 x 6.5 tot ? x 17.5 x 7.5 cm. Enkele complete exemplaren hadden afmetingen van 22.5 x 11 x 5,2 tot 5,5 cm. 42 Janssen, 1990, 228 e.v.
- 31 de bodem van de binnenste buitengracht is op 0.90 m + N.A.P aangetroffen. 43 Janssen, 1990, 237 en 232.
- 32 Van Engelenhoven, 2005, 24. 44 Janssen, 1990, 233-238, Renaud 1973.
- 33 Van den Brink, 1866. 45 Prof. drs. Hans Janssen kwam, na het bezoek aan de opgraving, tot dezelfde conclusie.
- 34 De bovenkant van het oude dekzand ligt buiten de ringmuur in proefsleuf 8 op een niveau van rond 2.30 m, naar het midden (van de hoofdburcht) oplopend tot circa 2.50 m + N.A.P. Het huidige maaiveld binnen de hoofdburcht bevindt zich rond 2.75 m + N.A.P. 46 Janssen, 1988, 134.
- 35 Janssen, 1988, 132. 47 Janssen, 1988, 127.
- 36 Zie plattegronden in Renaud, 1973 en Janssen, 1990. 48 Janssen, 1988, 127 (noot 69)
- 37 Janssen, 1990, 134. 49 Zie Topografische kaart Amersfoort No 428, 1:25.000, herzien 1905, uitgave 1908.
- 38 Mondelinge mededeling Janssen.
- 39 Schut, 2003, 74, noot 31 (het ging om een motte met houten versterkingen)
-

Literatuur

- Archeologische Nieuws, april-mei 1956. Mededelingen van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. In : *Bulletin KNOB* 6, 1956, kol. 82.
- Bakker, H. de, en J. Schelling, 1989. *Systeem voor bodemclassificatie voor Nederland: de hogere niveaus*. Staring Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie, Wageningen.
- Besteman, J.C., 1981. Mottes in the Netherlands. A provisional survey and inventory. In: T.J. Hoekstra, H.L. Janssen en I.W.L. Moerman. *Liber Castellorum. 40 variaties op het thema kasteel. Festschrift J.G.N. Renaud*, 40-59.
- Brink, H.J. van den, 1866. *Het kasteel Stoutenburg nabij Amersfoort, met 6 platen* (folio). Amsterdam.
- Brombacher, A.A., en W. Hoogendoorn, 2000. *Aardkundige waarden in de provincie Utrecht*. Provincie Utrecht, Utrecht.
- Carmiggelt, A. en P.J.W.M. Schulten, 2002. *Veldhandleiding Archeologie, Archeologie Leidraad 1*. College voor de Archeologische Kwaliteit, Zoetermeer.
- College voor Archeologische Kwaliteit, 2005. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.0*. Amsterdam.
- Clevis, H., M. Klomp (eindred.), 2005. *Havezate Wekeren. De Heren van Wekeren en hun kasteel*. Zwolle.
- Datema, R. R., 2004. *Beschrijving van de bestaande toestand van de archeologische monumentenwacht in de terreinen van de stichting Het Utrechtse Landschap*. Rapport Stichting Archeologische Monumentenwacht Nederland.
- Doesburg, J. van en P.C. de Boer, 2001. Burchten op de bodem van de zee: Aanvullend Archeologisch Onderzoek (AAO) naar de burchten van Kuinre. RAM 91.
- Engelenhoven, A. van, F. Snieder (red.), 2005. *Middeleeuwse huizen in Amersfoort*. Bussum.
- Hoek, C., 1986. La maison forte aux Pays-Bas. In: Bur, M. (ed.). *La maison forte au moyen-âge* (Actes de la Table ronde de Nancy-Pont-à-Mousson dès 31 mai-3 juin 1984), 112-136.
- Hulst, R.A., 2005. *Programma van Eisen Inventariserend Veldonderzoek Plangebied Heerlijkheid Stoutenburg*. Amersfoort
- Hulst, R.A., 2006. *Selectierapport Inventariserend Veldonderzoek Plangebied Heerlijkheid Stoutenburg Amersfoort*. Amersfoort.
- Janssen, H.L., 1990. Het verdwenen bisschoppelijk kasteel Stoutenburg bij Amersfoort (1259-1543). In : *Castellogica II* (vanaf 1988), 120-139.
- Janssen, H.L., 1990. The archaeology of the medieval castle in the Netherlands. Results and prospects for future research. In: J.C. Besteman, J.M. Bos en H.A. Heidinga (red.). *Medieval Archeology in the Netherlands. Studies presented to H.H. van Regteren Altena*. 219-264.
- Janssen, H.L., 1996. Tussen woning en versterking. Het kasteel in de middeleeuwen. In: H.L. Janssen, J.M.M. Kylstra-Wielinga en B. Olde Meierink (red.). *1000 jaar kastelen in Nederland. Functie en vorm door de eeuwen heen*. 1-112.
- Janssen, H.L., 1977. The castle of the bishop of Utrecht and their function in the

political en administrative development of the bishopric. In: *Chateau Gaillard. Etudes de Castellogie médiéval VII* (Actes du colloque international tenu à Bad Munstereifel, 30 août-4septembre 1976), 135-157.

Janssen, H.L. en D. Bente, 1995. Stoutenburg. In : Olde Meierink, B. et.al. (red.). *Kastelen en ridderhofsteden in Utrecht*. Utrecht, Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond afl. 5, 425- 428.

Janssen, H.L., T.J. Hoekstra en B. Olde Meierink. 2000. Fortification of castles in the Northern Netherlands during the Gelre-Habsburg conflict (1492-1543). In : *Chateau Gaillard. Etudes de Castellogie médiéval XIX* (Actes du colloque international de Graz (Autriche) 22-29 août 1998), 123-147.

Nispen tot Sevenaer, E. van. 1943. Hoe zag het middeleeuwse kasteel van Wouw eruit?. In : *Jaarboek van de Oudheidkundige Kring 'De Ghulden Roos' te Roosendaal* 3, 139-144.

Olde Meierink, B. et.al. (red.), 1995. *Kastelen en ridderhofsteden in Utrecht*. Utrecht.

Renaud, J. G. N., 1949. Het middeleeuws kasteel te Heusden. In : *Brabants Jaarboek*, 45-55.

Renaud, J.G.N., 1973. Le château du XIIIe siècle aux Pays-Bas. In : *BROB* 23, 435-458.

ROB, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

ROB 2001, *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie*. Globale Archeologische Kaart

van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart. Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).

Schut, P.A.C., 2003. *'De Montferlandsche berg, het sieraad der tusschen IJssel en Rijn gelegene landen'*. De motte Montferland (gemeente Bergh) en een overzicht van motteversterkingen in Gelderland. NAR, Nederlandse Archeologische Rapporten 24. R.O.B., Amersfoort.

Stiboka, 1966. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50 000. Blad 26 West Harderwijk, blad 32 West Amersfoort*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Stiboka/RGD, 1977. *Geomorfologische kaart van Nederland schaal 1:50 000*. Stichting voor Bodemkartering / Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.

Verlinde, A.D., 1975. Datering en identificatie van twee Twentse vluchtburchten. In: *'t Inschrien* 7, 59-64.

Verlinde, A.D., J.G.N. Renaud e.a., 1983. Het kasteel Voorst. Macht en val van een Overijsselse burcht circa 1280-1362 naar aanleiding van een opgraving. Zwolle.

Verlinde, A.D., R. A. van Zuidam en T. Bruins. 1978. De Huneborg bij Ootmarsum, een vroege bisschoppelijk burcht aan een voormalige Dinkelloop. In : *Geografisch tijdschrift*, nieuwe reeks 12, 396-404.

VISTA Landscape & Urban design, 2004. *Heerlijkheid Stoutenburg, inrichtingsplan*.

Bijlagen

tabel 1, overzicht van de gedocumenteerde sporen; featurenummer, werkput, vlak / profiel, tekening, omschrijving en datering.

Feature	WP	Vlak / Profiel	Tekening	Omschrijving
1	2	1	3	GRACHT
2	2	1	3	oever van buitengracht
3	2	1	3	grijs dekzand
4	2	1	3	recent + Bs puin
5	2	1	3	UITBRAAK
6	2	1	3	uitbraaksleuf; Bs/Mo-puin
7	2	1	3	dogr/zw lemig puin
8	2	1	3	GREP
9	2	1	3	GREP
10	2	1	3	GREP
11	2	1	3	GREP
12	2	1	3	GRACHT
13	3	1	4	GRACHT
14	2	1	3	GRACHT
15	3	1	4	GRAF
16	3	1	4	PAAL
17	3	1	4	LAAG
18	3	1	4	LAAG
19	3	1	4	LAAG
20	3	1	4	LAAG
21	3	1	4	LAAG
22	3	1	4	LAAG
23	4	1	5	LAAG
24	4	1	5	UITBRAAK
25	4	1	5	KUIL
26	4	1	5	KUIL
27	4	1	5	KUIL
28	4	1	5	UITBRAAK
29	4	1	5	PAALGAT
30	4	1	5	UITBRAAK
31	4	1	5	PUT
32	4	1	5	LAAG
33	4	1	5	dekzand
34	4	1	5	UITBRAAK
35	4	1	5	PLEK
36	4	1	5	UITBRAAK
37	4	1	5	uitbraak?; vuile grond met puin
38	4	1	5	LAAG
39	4	1	5	LAAG
40	4	1	5	concentratie Bs/Mo puin
41	4	1	5	puinige laag
42	4	1	5	LAAG
43	4	1	5	LAAG
44	4	1	5	GRACHT
45	4	1	5	GRACHT
46	4	1	5	GRACHT
47	4	1	5	GRACHT
48	4	1	5	GRACHT
49	7	1	3	GRACHT
50	7	1	3	UITBRAAK
51	7	1	3	UITBRAAK
52	7	1	3	FUND
53	7	1	3	KUIL
54	7	1	3	KUIL
55	7	1	3	UITBRAAK
56	7	1	3	UITBRAAK
57	7	1	3	UITBRAAK
58	7	1	3	FUNDERING
59	7	1	3	FUNDERING
60	7	1	3	GRACHT
61	6	1	3	PAALGAT
62	6	1	3	UITBRAAK
63	6	1	3	KUIL
64	6	1	3	UITBRAAK
65	6	1	3	PAALGAT
66	6	1	3	UITBRAAK
67	6	1	3	UITBRAAK
68	6	1	3	UITBRAAK
69	6	1	3	PAALGAT
70	6	1	3	PAALGAT
71	6	1	3	PAALGAT
72	6	1	3	PAALGAT
73	6	1	3	PAALGAT
74	6	1	3	UITBRAAK
75	6	1	3	INSTEEK
76	6	1	3	UITBRAAK
77	6	1	3	GRACHT
78	6	1	3	SLOOT
79	8	1	8	MUUR
80	8	1	8	FUND
81	5	1	7	GRACHT
82	8	1	8	INSTEEK
83	9	1	8	WATERGANG
84	8	1	8	MUUR
85	1	1	1	GRACHT
86	1	1	1	GRACHT
87	1	1	1	GRACHT
88	1	1	1	GRACHT
89	1	1	1	GRACHT
90	1	1	1	UITBRAAK
91	1	1	1	UITBRAAK
92	1	1	1	BIO
93	1	1	1	PAALGAT
94	1	1	1	BIO
95	1	1	1	LAAG

Vnr.	WP	VL/Pr.	Feature	Verz. wijze	Omschrijving
1	2	1	1	AANLEG	aanleg eerste 4 meter, bovenin gracht
2	2	1	1	AANLEG	onderin gracht
3	2	1	1	AANLEG	aanleg 4-8 meter, oeverzone gracht
4	2	1	3	AANLEG	
5	2	1	1	AANLEG	aanleg gracht; noordelijke oever
6	2	1		AANLEG	aanleg 15-20 meter
7	2	1		AANLEG	aanleg 20-25 meter
8	2	1		AANLEG	aanleg 25-30 meter
9	2	1	4	AANLEG	
10	2	1	5	AANLEG	
11	2	1	6	AANLEG	
12	2	1	10	AANLEG	
13	2	1	11	AANLEG	
14	2	1	12	AANLEG	
15	3	1	13	AANLEG	aanleg grachtsoever
16	3	1		AANLEG	aanleg oost van F13 gracht
17	3	1	13	AANLEG	aanleg midden F13, gracht
18	3	1		AANLEG	aanleg west van gracht F13, puinkuil
19	2	1	6	TROF	steengoed kruik, -80cm mv; aw + grondmonster
20	2	1	1	TROF	aangepunte paal hout; beschoeiing gracht
21	2	1	10	SCHEP	coupe langs oostprofiel; ijzer
22	2	1	14	TROF	runderbegraving
23	2	0		SCHEP	aanleg vlak oost van perceelsloot
24	3	1		SCHEP	aanleg; aw, ijzer, bs
25	3	1	22	SCHEP	aanleg 20-30 meter
26	3	1		SCHEP	aanleg 10-20 meter aw
27	3	1		SCHEP	aw
28	3	1	18	SCHEP	aanleg boven F18, F19 en F20
29	3	1		SCHEP	bothanisch monster uit greppel / sloot laag 2
30	2	1	6	SCHEP	aanleg 2 coupes, aw, ijzer, bot
31	2	1	6	SCHEP	opschaven spoor; aw
32	2	1	6	SCHEP	in boring 2, aw
33	3	1		BOOR	aanleg westdeel (F21/22); maalsteen
34	3	1		LOS	houten paaltje; oeverbeschoeiing
35	3	1	16	TROF	houten plank; oeverbeschoeiing
36	3	1	16	TROF	op en in oeverbeschoeiing; aw ONBETROUWBAAR!
37	3	1	16	TROF	in noordprofiel, laag 14; aw
38	3	N		TROF	aw, onder en tussen resten oeverbeschoeiing
39	3	1	16	TROF	puin; bouwsluif; aanleg aw
40	4	1	34	SCHEP	kuil?; aw, aanleg
41	4	1	35	SCHEP	aanleg 20-40 meter; aw, bot
42	4	1		SCHEP	aanleg 40-50 meter; aw
43	4	1		SCHEP	aanleg; aw
44	4	1	41	SCHEP	aanleg; aw
45	4	1	41	SCHEP	aanleg 50-60 meter aw
46	4	1		SCHEP	aanleg rond 60 meter
47	4	1		SCHEP	aanleg rond 62 meter; aw
48	4	1		SCHEP	aanleg "oever"
49	4	1	42	SCHEP	aanleg rond 66 meter; aw
50	4	1		SCHEP	aanleg 70-80, aw
51	4	1		SCHEP	aanleg; aw
52	4	1	47	SCHEP	aanleg 0-10 meter; aw / bs
53	4	1		SCHEP	aanleg 20-40 meter; aw, bot
54	4	1		SCHEP	aanleg bij vijver; aw, bouwmat.
55	7	1	51	SCHEP	aanleg aw, pijpaw
56	7	1	52	SCHEP	aanleg kasteelmuur
57	7	1	34	SCHEP	aanleg gracht in 'puin'laag; aw, bot
58	7	1	60	SCHEP	aanleg gracht; aw
59	6	1	60	SCHEP	aanleg gracht bij kasteelmuur
60	6	1	60	SCHEP	mortelmonster
61	7	1	56	SCHEP	aw; holle boom
62	4	1	25	TROF	aw, uit laag 15
63	6	O		TROF	laag 18; t.h.v. 49.10m. Hoofdmeetlijn
64	4	N		TROF	laag 26; aw, bot (kies?)
65	4	N		TROF	aanleg rond 53 meter; aw
66	4	1		AANLEG	laag 7, venig deel; aw
67	4	N		TROF	laag 6 in profiel; aw
68	4	N	34	TROF	laag 7, westzijde, aw
69	4	N		TROF	laag 3, dp, bs
70	7	O		TROF	aanleg oeverzone buitengracht; aw, lei
71	5		81	SCHEP	aanleg; aw
72	5			SCHEP	aanleg
73	9	1		SCHEP	aanleg
74	8	1	79	SCHEP	bouwinsteek; aw
75	8	1	82	SCHEP	bouwinsteek steunbeer; aw, mo, lei
76	8	1	82	TROF	bouwsluif steunbeer; aw, mo, lei
77	8	1	82	TROF	aanleg aw,lei,oe
78	8	1	79	TROF	aw, bot, bouwsluif
79	8	1	84	TROF	bouwsluif; aw
80	8	1	82	TROF	aanleg oost van gracht F85, aw
81	1	1		SCHEP	aanleg; aw
82	1	1	85	SCHEP	aanleg; aw
83	1	1	86	SCHEP	aanleg tussen F86 en F87; aw, glas
84	1	1		SCHEP	aanleg; aw, bot
85	1	1	88	SCHEP	stort bij buitengracht, F8 = pijlpunt
86	2			DETEC	op de bodem van slotgracht; glas
87	4		36	SCHEP	aw; aanleg verdiepen gracht F36
88	4		36	SCHEP	glas, uit gracht F87 (laag6)
89	1	N		TROF	aanleg gracht; w, ijzer
90	1	1	85	SCHEP	dakpan, laag 23, noordprof uitroffelen
91	1	N		TROF	stort; metaal
92	2			DETEC	onder uit gracht, bothanisch monster
93	2	1	12	SCHEP	onder uit gracht; bothanisch monster
94	3	1	13	SCHEP	onder uit gracht; zeeffnmonster; aw
95	2	8		ZEEFN	onder uit gracht, aw, munt (anno 1768), glas
96	3	1	13	ZEEFN	onder uit gracht; aw, ijzer, hout
97	2	1	12	ZEEFN	aanleg verdiepen gracht
98	2	1	12	SCHEP	

tabel 2, de lijst van aangetroffen sporen; vondstnummer, werkput, vlak / profiel, feature, verzamelwijze, omschrijving en datering.

Vnr.	inhoud	Aantal	Opmerking
1	Steengoed	3 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	3 fragm.	
	Aardewerk, wit	3 fragm.	
	Baksteen	4 fragm.	
	Dakpan	4 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	
	Natuursteen	3 fragm.	
	Leisteen	6 fragm.	
	Vuursteen	1 fragm.	
	Steengoed	10 fragm.	
2	Baksteen	3 fragm.	
	Dakpan	1 fragm.	
	Leisteen	2 fragm.	
3	Aardewerk onbekend	1 fragm.	mogelijk 14 ^{de} eeuws
	Bot	6 fragm.	
4	Hout	1 fragm.	blok bewerkt (bijslagen) 14,5 x 10 x 4,7 cm
	Metaal	1 fragm.	deel van kruisboogpijlpunt, ca 14 ^{de} -15 ^{de} eeuw
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Baksteen	4 fragm.	
	Aardewerk, onbekend	3 fragm.	
	Aardewerk, grijs	4 fragm.	
	Aardewerk, rood	3 fragm.	
	Steengoed	28 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Aardewerk, wit	6 fragm.	
5	Bot	16 fragm.	
	Baksteen	4 fragm.	
	Dakpan	10 fragm.	
	Tegel	2 fragm.	
	Glas	5 fragm.	
	Natuursteen	1 fragm.	
	Leisteen	1 fragm.	
	Aardewerk, grijs	5 fragm.	
	Pijpaarde	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	5 fragm.	3 fragm.m verbrand / gereduceerd
6	Steengoed	18 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	4 fragm.	
	Bijna-steengoed	5 fragm.	
	Proto-steengoed	1 fragm.	
	Aardewerk, wit	5 fragm.	
	Bot	1 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	plavuis; 5,5x5,5x2 cm.
	Natuursteen	2 fragm.	
	Vuursteen	1 fragm.	verbrand
	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
7	Pijpaarde	1 fragm.	
	Steengoed	1 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Bot	2 fragm.	
	Aardewerk, Faience	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Baksteen	2 fragm.	
8	Aardewerk, kogelpot	3 fragm.	
	Steengoed	4 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Bot	3 fragm.	
	Aardewerk, kogelpot	4 fragm.	
	Aardewerk, rood	5 fragm.	
	Steengoed	12 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bijna-steengoed	11 fragm.	
	Bot	6 fragm.	
9	Pijpaarde	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed	7 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Bot	5 fragm.	
	Baksteen	1 fragm.	
	Dakpan	1 fragm.	
	Metaal	2 fragm.	
	Natuursteen	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
10	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Bot	1 fragm.	
	Aardewerk, Faience	2 fragm.	
	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
	Porselein	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	21 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	5 fragm.	
	Bijna-steengoed	2 fragm.	
Aardewerk, wit	4 fragm.		
11	Bot	6 fragm.	
	Baksteen	5 fragm.	
	Dakpan	2 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	
	Glas	1 fragm.	plavuis; 5,5x5x2 cm.
	Hout/houtskool	2 fragm.	latje naaldhout, 20x2,6x1,2 + stammetje 33x3,8cm
	Leder	1 fragm.	2 laagjes van hak, in PEG
	Metaal	1 fragm.	brok moerasijzererts
	Aardewerk, Faience	1 fragm.	
	Pijpaarde	1 fragm.	
12	Aardewerk, rood	7 fragm.	
	Steengoed	12 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bijna-steengoed	11 fragm.	
	Bot	6 fragm.	
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed	7 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Bot	5 fragm.	
	Baksteen	1 fragm.	
13	Dakpan	1 fragm.	=daktegel
	Metaal	2 fragm.	
	Natuursteen	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Bot	1 fragm.	
	Aardewerk, Faience	2 fragm.	
	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
	Porselein	1 fragm.	
14	Aardewerk, rood	21 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	5 fragm.	
	Bijna-steengoed	2 fragm.	
	Aardewerk, wit	4 fragm.	
	Bot	6 fragm.	
	Baksteen	5 fragm.	
	Dakpan	2 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	
	Glas	1 fragm.	
15	Hout/houtskool	2 fragm.	latje naaldhout, 20x2,6x1,2 + stammetje 33x3,8cm
	Leder	1 fragm.	2 laagjes van hak, in PEG
	Metaal	1 fragm.	brok moerasijzererts
	Aardewerk, Faience	1 fragm.	
	Pijpaarde	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	7 fragm.	

Vnr.	inhoud	Aantal	Opmerking	
15 vv.	Steengoed	3 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	2 fragm.		
	Bot	1 fragm.		
16	Natuursteen	1 fragm.		
	Aardewerk, Faience	2 fragm.		
	Aardewerk, rood	25 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	3 fragm.		
	Glas	3 fragm.		
17	Aardewerk, kogelpot	1 fragm.		
	Aardewerk, rood	18 fragm.		
	Steengoed	2 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bijna-steengoed	2 fragm.		
18	Aardewerk, wit	1 fragm.		
	Bot	2 fragm.	bot+kies	
	Hout/houtskool	1 fragm.	houtskool	
	Aardewerk, Faience	3 fragm.	fragm. wijwaterbakje	
	Aardewerk, grijs	2 fragm.		
	Aardewerk, Majolica	3 fragm.		
	Aardewerk, rood	28 fragm.		
	Steengoed	3 fragm.		
	Bot	3 fragm.		
	Aardewerk, grijs	1 fragm.		
19	Steengoed	1 fragm.		
	Bot	2 fragm.		
	Metaal	1 fragm.		
	Hout/houtskool	2 fragm.	aangepunte stok, 2 delen, 12 en 19 cm, @ 2,2 cm	
	Metaal	1 fragm.		
20	Aardewerk, onbekend	4 fragm.		
	Aardewerk, grijs handgem.	3 fragm.		
	Aardewerk, kogelpot	5 fragm.	gestreepte / geborstelde bewerking	
	Aardewerk, rood	1 fragm.		
	Steengoed	15 fragm.		
21	Proto-steengoed	1 fragm.		
	Bot	300 fragm.	ca. 300 botten, runderen	
	Baksteen	5 fragm.		
	Glas	1 fragm.	glas in lood?	
	Metaal	20 fragm.		
	Leisteen	2 fragm.		
	Aardewerk, rood	2 fragm.		
	22	Steengoed	1 fragm.	
		Pijpaarde	5 fragm.	
		Porselein	10 fragm.	Delfsblauw?
Aardewerk, rood		14 fragm.		
Steengoed		2 fragm.		
23	Steengoed met opp. bew.	5 fragm.		
	Aardewerk, wit	2 fragm.		
	Bot	1 fragm.		
	Tegel	1 fragm.		
	Natuursteen	1 fragm.		
	Aardewerk, rood	7 fragm.		
	Steengoed	2 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bot	1 fragm.		
	Tegel	1 fragm.		
24	Aardewerk, rood	7 fragm.		
	Steengoed	2 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bot	1 fragm.		
	Natuursteen	1 fragm.		
	Aardewerk, rood	7 fragm.		
	Steengoed	2 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bijna-steengoed	1 fragm.		
	Aardewerk, wit	3 fragm.		
25	Bot	3 fragm.		
	Glas	3 fragm.		
	Metaal	2 fragm.		
	Leisteen	1 fragm.		
	Aardewerk, rood	1 fragm.		
	Steengoed	1 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bot	1 fragm.		
	Baksteen	2 fragm.		
	Dakpan	1 fragm.		
26	Metaal	1 fragm.		
	Pijpaarde	1 fragm.		
	Aardewerk, rood	5 fragm.		
	Steengoed	3 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	6 fragm.		
	Bot	2 fragm.		
	Baksteen	1 fragm.		
	Hout/houtskool	1 fragm.	stronk (van heester?), 13x5,5x3 cm	
	Aardewerk, grijs	2 fragm.		
	Pijpaarde	3 fragm.		
27	Aardewerk, rood	29 fragm.		
	Steengoed	20 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bijna-steengoed	1 fragm.		
	Aardewerk, wit	3 fragm.		
	Bot	3 fragm.		
	Glas	3 fragm.		
	Metaal	2 fragm.		
	Leisteen	1 fragm.		
	Aardewerk, rood	1 fragm.		
28	Steengoed	2 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bot	1 fragm.		
	Aardewerk, grijs	1 fragm.		
	Steengoed	11 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bijna-steengoed	2 fragm.		
	Monster	1 fragm.	Botanisch monster	
	Aardewerk, grijs	5 fragm.		
	Aardewerk, Pingsdorf	1 fragm.		
29	Aardewerk, rood	1 fragm.		
	Steengoed	3 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	3 fragm.		
	Bijna-steengoed	6 fragm.		
	Tegel	2 fragm.		
	Glas	1 fragm.		
	Metaal	3 fragm.		
	Leisteen	3 fragm.		
	Natuursteen	3 fragm.		
	Aardewerk, grijs	4 fragm.		
30	Aardewerk, rood	4 fragm.		
	Bijna-steengoed	4 fragm.		
	Tegel	2 fragm.		
	Glas	1 fragm.		
	Metaal	3 fragm.		
31	Leisteen	3 fragm.		
	Natuursteen	3 fragm.		
	Aardewerk, grijs	4 fragm.		
	Aardewerk, rood	4 fragm.		
	Bijna-steengoed	4 fragm.		
32	Aardewerk, rood	7 fragm.		
	Steengoed	12 fragm.		
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.		
	Bot	3 fragm.		
	Aardewerk, wit	4 fragm.		

tabel 3: vondstcatalogus, inhoud per
vondstnummer

Vnr.	inhoud	Aantal	Opmerking
32 vv.	Bot	13 fragm.	
	Metaal	4 fragm.	
33	Bot	1 fragm.	klein fragm.m verbrand bot
34	Natuursteen	1 fragm.	fragm.m maalsteen van basaltlava (eifel)
35	Hout/houtskool	1 fragm.	paal beschoeiing met zaag aangepunt
	Hout/houtskool	1 fragm.	schuingezaagd deel ronde beschoeiingspaal
36	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
	Aardewerk, industr. wit	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	2 fragm.	
	Steengoed	1 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Aardewerk, wit	1 fragm.	
	Baksteen	4 fragm.	
	Hout/houtskool	1 fragm.	plank, 31x 7x1,8cm met 5 geroeste spijkers
37	Bot	1 fragm.	
38	Aardewerk, grijs	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	2 fragm.	
	Steengoed	1 fragm.	
	Bot	2 fragm.	
	Baksteen	24 fragm.	
	Mortel	1 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	
	Glas	1 fragm.	
	Hout/houtskool	1 fragm.	
	Metaal	3 fragm.	
	Leisteen	3 fragm.	
	Natuursteen	2 fragm.	zandsteen?
	Vuursteen	1 fragm.	
39	Onbekend	1 fragm.	???
	Aardewerk, rood	3 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Baksteen	3 fragm.	
	Dakpan	1 fragm.	
	Leisteen	2 fragm.	
40	Aardewerk, rood	2 fragm.	
	Steengoed	15 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	2 fragm.	
41	Aardewerk, rood	1 fragm.	
42	Aardewerk, Faience	1 fragm.	1 "wijze" wandtegel
	Aardewerk, grijs	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	2 fragm.	
	Steengoed	7 fragm.	
	Bot	6 fragm.	
	Metaal	3 fragm.	
43	Aardewerk, grijs	1 fragm.	
	Steengoed	3 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	2 fragm.	
44	Aardewerk, kogelpot	3 fragm.	
	Steengoed	20 fragm.	steengoed fragment van een schaal?
	Steengoed met opp. bew.	2 fragm.	
45	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
	Steengoed	23 fragm.	
46	Aardewerk, grijs handgem.	1 fragm.	
	Steengoed	33 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	3 fragm.	
	Bijna-steengoed	2 fragm.	
	Dakpan	3 fragm.	
47	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
	Steengoed	8 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bot	1 fragm.	
48	Steengoed	6 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
49	Pijpaarde	1 fragm.	
	Steengoed	3 fragm.	
	Mortel	1 fragm.	
50	Aardewerk, rood	2 fragm.	
	Steengoed	9 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	2 fragm.	
	Bot	1 fragm.	mossel
	Mortel	1 fragm.	
	Leisteen	1 fragm.	
51	Steengoed	9 fragm.	
52	Steengoed	1 fragm.	
53	Aardewerk, grijs	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	5 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
	Aardewerk, wit	1 fragm.	
	Metaal	1 fragm.	
54	Aardewerk, grijs	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed	1 fragm.	
55	Mortel	1 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	
	Natuursteen	2 fragm.	natuursteen; bouwfragm.ment
56	Pijpaarde	5 fragm.	
57	Steengoed	2 fragm.	
	Natuursteen	1 fragm.	
58	Aardewerk, rood	3 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
58	Bot	1 fragm.	
	Dakpan	2 fragm.	
59	Steengoed	1 fragm.	
	Bijna-steengoed	8 fragm.	
	Bot	1 fragm.	

Vnr.	inhoud	Aantal	Opmerking
59 vv.	Baksteen	1 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	
60	Aardewerk, grijs	2 fragm.	verbrand grijs? Glans laagje?
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed	1 fragm.	
	Bot	3 fragm.	
61	Mortel	1 fragm.	
62	Bijna-steengoed	1 fragm.	
63	Steengoed	2 fragm.	
64	Steengoed	1 fragm.	
65	Steengoed	1 fragm.	
	Bot	1 fragm.	
66	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
67	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
68	Steengoed	4 fragm.	
69	Steengoed	1 fragm.	
70	Baksteen	1 fragm.	
	Dakpan	1 fragm.	
71	Steengoed	5 fragm.	
	Bijna-steengoed	2 fragm.	
	Leisteen	1 fragm.	
72	Aardewerk, kogelpot	1 fragm.	?
	Steengoed	1 fragm.	
73	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Bijna-steengoed	1 fragm.	
74	Aardewerk, grijs	1 fragm.	?
	Steengoed	2 fragm.	
75	Steengoed	1 fragm.	
	Vuursteen	1 fragm.	
76	Steengoed	1 fragm.	
	Mortel	2 fragm.	
	Leisteen	2 fragm.	
78	Bot	2 fragm.	
	Metaal	2 fragm.	oer en moerasijzererts
	Leisteen	1 fragm.	
79	Aardewerk, grijs	1 fragm.	
	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed	4 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bot	23 fragm.	
	Mortel	2 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	
	Hout/houtskool	1 fragm.	
80	Steengoed	1 fragm.	
81	Aardewerk, Faience	1 fragm.	
	Aardewerk, industr. wit	2 fragm.	
	Aardewerk, rood	2 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	8 fragm.	
	Bijna-steengoed	6 fragm.	
	Bot	2 fragm.	
	Baksteen	1 fragm.	
	Dakpan	1 fragm.	
	Tegel	3 fragm.	
	Glas	1 fragm.	
	Metaal	1 fragm.	
	Pijpaarde	2 fragm.	
	Natuursteen	1 fragm.	?
82	Aardewerk, rood	3 fragm.	
	Steengoed	19 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Baksteen	4 fragm.	
	Dakpan	2 fragm.	
	Mortel	2 fragm.	
83	Aardewerk, rood	1 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Bijna-steengoed	2 fragm.	
	Bot	1 fragm.	
	Tegel	1 fragm.	
84	Aardewerk, industr. wit	3 fragm.	
	Aardewerk, rood	2 fragm.	
	Steengoed	3 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	3 fragm.	
	Aardewerk, wit	2 fragm.	
	Bot	2 fragm.	1 bot 1 schelp
	Glas	4 fragm.	
85	Aardewerk, industr. wit	22 fragm.	
	Aardewerk, rood	5 fragm.	
	Steengoed	14 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	9 fragm.	
	Aardewerk, wit	1 fragm.	
	Bot	5 fragm.	
	Baksteen	2 fragm.	
	Dakpan	2 fragm.	
	Tegel	3 fragm.	
	Glas	6 fragm.	
	Metaal	8 fragm.	2 x email
	Pijpaarde	2 fragm.	
	Natuursteen	1 fragm.	
86	Metaal	1 fragm.	
87	Glas	1 fragm.	Pijlpunt kruisboog slechte staat stortvondst
88	Steengoed	2 fragm.	
	Proto-steengoed	1 fragm.	
89	Aardewerk, grijs	1 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Metaal	1 fragm.	

Vnr.	inhoud	Aantal	Opmerking
89 vv.	Natuursteen	1 fragm.	bewerkt
90	Steengoed	4 fragm.	
	Metaal	1 fragm.	sloop-beitel, 54 cm lang, gefaceerd, 19 ^{de} eeuw
91	Dakpan	1 fragm.	
92	Metaal	21 fragm.	
93	Bot	1 fragm.	
	Monster	1 zak	
94	Baksteen	1 fragm.	uit botanisch monster
	Monster	1 zak	
95	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
	Steengoed	2 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Baksteen	1 fragm.	
	Dakpan	1 fragm.	
	Monster	1 zak	zeefmonster voor vondsten
	Vuursteen	1 fragm.	
96	Onbekend	1 fragm.	
	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
	Aardewerk, grijs handgem.	7 fragm.	
	Aardewerk, kogelpot	20 fragm.	
	Aardewerk, rood	47 fragm.	roodbakkend nederrijns
	Steengoed	2 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	4 fragm.	
	Aardewerk, wit	10 fragm.	
	Bot	27 fragm.	1xschelp
	Dakpan	31 fragm.	
	Mortel	16 fragm.	
	Tegel	7 fragm.	
	Glas	16 fragm.	
	Hout/houtskool	54 fragm.	deel van steel van gereedschap, in goede conditie maar erg licht, 53x spaanders waarvan: 15 x wilg, 6 x appel/peer, 3 x naaldhout, 29 x eiken
	Metaal	8 fragm.	
	Organisch	6 fragm.	oa. Eikeldopjes en eikel
	Pijpaarde	7 fragm.	
	Natuursteen	8 fragm.	2 x zandsteen
	Leisteen	6 fragm.	
	Vuursteen	2 fragm.	
97	Onbekend	1 fragm.	
	Aardewerk, Andenne	2 fragm.	
	Aardewerk, rood	3 fragm.	
	Bot	3 fragm.	1 x visvin/schub?
	Baksteen	4 fragm.	
	Dakpan	1 fragm.	
	Mortel	5 fragm.	
	Tegel	2 fragm.	
	Hout/houtskool	1 fragm.	deel van plank, 1,5 x 10,7 cm, diam. 4,5 cm
	Metaal	6 fragm.	2 x pijpunten kruisboog fraai M11 en M12
	Leisteen	1 fragm.	
	Vuursteen	1 fragm.	verbrandt + glazuur?
	Aardewerk, rood	3 fragm.	
	Steengoed met opp. bew.	1 fragm.	
	Bot	2 fragm.	
	Glas	1 fragm.	
	Hout/houtskool	1 fragm.	paal (beschoeiing?), met kapspoor, 7,8x22x3,9 cm
	Metaal	2 fragm.	
	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
?	Aardewerk, grijs	2 fragm.	
Totaal		1979	fragm.

tabel 4, overzicht van de materiaalgroepen.

Materiaal	Aantal
Onbekend	3 fragm.
Aardewerk	1019 fragm.
Bot	461 fragm.
Constructieaardewerk	202 fragm.
Glas	44 fragm.
Hout/houtskool	68 fragm.
Leder	1 fragm.
Metaal	94 fragm.
Organisch	6 fragm.
Pijpaarde	11 fragm.
Natuursteen	62 fragm.
Vuursteen	9 fragm.
Totaal	1979 fragm.

Bakselgroep	Aantal
Onbekend	8 fragm.
Andenne	2 fragm.
Faience	11 fragm.
Grijsbakkend, gedraaid	52 fragm.
Grijsbakkend, handgemaakt	11 fragm.
Industrieel witbakkend	28 fragm.
Kogelpotaardewerk	37 fragm.
Majolica	3 fragm.
Pingsdorf	1 fragm.
Porselein	11 fragm.
Roodbakkend	268 fragm.
Echt steengoed	379 fragm.
Steengoed met oppervlaktbewerking	85 fragm.
Bijna-steengoed	62 fragm.
Protosteengoed	3 fragm.
Witbakkend	39 fragm.
Totaal	1019 fragm.

tabel 5 (geheel rechts), overzicht van de bakselgroepen.

tabel 6, archeologische tijdschaal

Periode	Datering		
Nieuwe tijd	1500	- heden	na Chr.
Late Middeleeuwen	1050	- 1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	- 1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	- 450	na Chr.
IJzertijd	800	- 12	voor Chr.
Bronstijd	2000	- 800	voor Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300	- 2000	voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800	- 4900	voor Chr.
Pleistoceen (Oude Steentijd)	300.000	- 8800	voor Chr.

tabel 7 (geheel rechts), gebruikte afkortingen

ABP:	Archeologisch Belangrijke Plaats
ARCHIS:	ARCheologisch Informatie Systeem
CAA:	Centraal Archeologisch Archief
CMA:	Centraal Monumenten Archief
IKAAP:	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
RAAP:	Stichting Regionaal Archeologisch Archiverings Project
ROB:	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Stiboka:	Stichting voor Bodemkartering (thans Alterra)

Archeologisch Centrum

Gemeente Amersfoort

Langegracht 11, 3811 BT Amersfoort

Telefoon (033) 463 77 97 Fax (033) 463 03 32

E-mail: archeologie@amersfoort.nl

Internet: www.amersfoort.nl/archeologie

ISSN: 1872-5945